

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE
FAKULTA ZÁHRADNÍCTVA A KRAJINNÉHO INŽINIERSTVA
KATEDRA ZÁHRADNEJ A KRAJINNEJ ARCHITEKTÚRY

Dekan FZKI
doc. Ing. Karol Kalúz, CSc.

Vedúci katedry
prof. Ing. Ľubica Feriancová, PhD.

Sadovnícko – architektonické riešenie centrálneho priestoru obce Krivá
Záverečná diplomová práca

Vedúci záverečnej diplomovej práce
Ing. Mária Bihúňová, PhD.

Študent
Bc. Lukáš Daniel

Akademický rok
2010/2011

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Názov záverečnej práce: Sadovnícko-architektonické riešenie centrálneho priestoru obce Krivá

Označenie záverečnej práce: diplomová práca

Jazyk, v ktorom sa práca vypracuje: slovenský

Anotácia (nepovinné): Na základe dostupných podkladov, inventurizácie a vlastného terénneho prieskumu je cieľom diplomovej práce vypracovať návrh centrálnej časti obce Krivá. Návrh by mal odrážať súčasné potreby obyvateľov, vytvoriť vhodné komunikačné prepojenie medzi jednotlivými časťami obce a vytvoriť aj priestor pre krátkodobú rekreáciu.

Študent: Bc. Lukáš Daniel

Fakulta: Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva

Študijný program: záhradná a krajinná architektúra

Študijný odbor: 4121800 krajinná a záhradná architektúra

Školiace pracovisko: Katedra záhradnej a krajinskej architektúry

Fakulta: Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva

Školiteľ: Ing. Bihuňová Mária, PhD.

Konzultant:

Vedúci školiaceho pracoviska: prof. Ing. Feriancová Ľubica, PhD.

Dátum schválenia: 3.11.2010

.....

podpis vedúceho školiaceho pracoviska

Čestné prehlásenie

Podpísaný Lukáš Daniel týmto potvrdzujem, že som diplomovú prácu na tému *Sadovnícko – architektonické riešenie centrálnej priestoru obce Krivá* vypracoval sám s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomý zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre dňa.....

.....

Lukáš Daniel

PodĎakovanie

Touto cestou sa chcem poďakovať vedúcej diplomovej práce Ing. Márii Bihúňovej, PhD. za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej diplomovej práce a taktiež za odbornú pomoc počas celého doterajšieho štúdia na vysokej škole.

Taktiež sa chcem poďakovať celej mojej rodine a kamarátom, ktorí mi pomáhali a morálne ma podporovali.

Ďakujem

V Nitre dňa.....

.....

Lukáš Daniel

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE
FAKULTA ZÁHRADNÍCTVA A KRAJINNÉHO INŽINIERSTVA
KATEDRA ZÁHRADNEJ A KRAJINNEJ ARCHITEKTÚRY

Dekan FZKI
doc. Ing. Karol Kalúz, PhD.

Vedúca katedry
prof. Ing. Ľubica Feriancová, PhD.

SLOVAK UNIVERSITY OF AGRICULTURE IN NITRA
HORTICULTURE AND LANDSCAPE ENGINEERING FACULTY
DEPARTMENT OF GARDEN AND LANDSCAPE ARCHITECTURE

Dean FZKI
doc. Ing. Karol Kalúz, PhD.

Head of Faculty
prof. Ing. Ľubica Feriancová, PhD.

ABSTRAKT

Verejné priestory a to najmä na dedine sú dejiskom kultúrneho života jeho obyvateľov. Okrem toho tieto priestory obec reprezentujú a sú akousi dušou celej obce. Preto by tieto priestory mali byť udržiavané a nemali by zostať zanedbané. Centrálné priestory obce nemôžeme chápať ako niečo osobitné, ale ako niečo čo je pevnou súčasťou obce. Všetky priestory majú svojho ducha, ktorý nesie v sebe určitú minulosť a odkaz pre budúce generácie.

Preto sa cieľom tejto diplomovej práce stalo pretvorenie verejného priestoru obce Krivá. Vrátenie mu jeho reprezentačnej funkcie a zároveň aj opäť urobiť z neho miestom, kde sa môžu ľudia stretnúť, porozprávať sa a žiť svoj sociálny život. K vytvoreniu takéhoto priestoru je potrebná spolupráca obecné zastupiteľstva a taktiež samotných obyvateľov obce.

Kľúčové slová: verejný priestor, park, vidiek, návrh, urbanizmus

THE THESIS ABSTRACT

Public areas are centers of cultural life of population especially in the villages. Moreover, these areas represent the community and they are kind of soul the whole community. Therefore, these areas should be maintained and should not remain neglected. Central spaces of community can not be seen as something special, they should be understood as an integral part of the village. All areas have their own soul, which carries a message to the past and future generation in itself.

Therefore, the aim of this thesis has been a reshaping of public space community named Krivá. Return of representational function and also make it place where people can meet, talk and live their social live. To create this area, the cooperation of the municipal council and the village inhabitants is needed.

Keywords: public space, parks, countryside, design, urbanism.

OBSAH

Úvod.....	7	2. Cieľ.....	16
1. Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky	8	3. Metodika práce.....	17
1.1 Sídlo.....	8	3.1 Sadovnícka hodnota.....	17
1.1.1 Sídlný útvar mestského typu – mesto.....	8	3.2 Zdravotný stav.....	17
1.1.2 Sídlné útvary vidieckeho typu – dedina.....	8	3.3 Vekové štádium.....	18
1.1.3 Vidiek.....	8	3.4 Druh a charakter poškodenia.....	18
1.1.4. Vývoj vidieckych sídel na Slovensku.....	8	3.5 Návrh spôsobu ošetrovania.....	18
1.1.5. Typy sídiel z geograficko-sídlného hľadiska.....	9	3.6 Spoločenská hodnota drevín.....	18
1.2 Verejné priestory vidieckych sídel.....	9	3.7 Materiál - vymedzenie základných údajov na riešenom území.....	19
1.2.1 Hlavné priestory dedín.....	9	3.7.1 Základné identifikačné údaje.....	19
1.2.2 Uličné priestory vo vidieckych sídlach.....	10	3.7.2 Lokalizácia.....	19
1.2.3 Ulica pre ľudí.....	10	3.7.3 Prírodné podmienky.....	19
1.2.4 Humanizácia.....	10	3.7.4 História obce.....	20
1.2.5 Ulica s chodníkom.....	10	4. Výsledky.....	22
1.2.6 Ulica bez obrubníka.....	10	4.1 Analýza riešeného územia.....	22
1.2.7 Súkromné záhrady a predzáhradky.....	11	4.1.1 Občianska vybevenosť.....	22
1.3 Zeleň vo vidieckych sídlach.....	11	4.2.1 Dopravná analýza.....	22
1.3.1 Triedenie zelene.....	11	4.3.1 Aktivity a funkcie na riešenom území.....	22
1.3.2 Princípy tvorby zelene na vidieku.....	11	4.4.1 Analýza vegetácie.....	22
1.4 Verejné priestranstvá.....	12	4.5.1 Technické vybavenie.....	25
1.4.1 Čo je to verejný priestor.....	12	4.2 Návrh rekonštrukcie areálu.....	25
1.4.2 Význam verejných priestorov.....	12	4.2.1 Myšlienkový zámer.....	25
1.4.3 Navrhovanie priestoru.....	13	4.2.2 Funkcie parku.....	25
1.4.4 Plánovanie verejných priestorov začína už pri plánovaní sídla...	13	4.2.3 Návrh architektonických prvkov.....	25
1.4.5 Verejné priestory a zeleň.....	13	4.2.4 Návrh sadbových úprav.....	26
1.4.6 Význam zelene vo verejných priestoroch.....	13	4.2.5 Druhovú zloženie.....	26
1.4.7 Verejné priestranstvá a doprava.....	13	4.3 Postup realizácie.....	27
1.4.8 Univerzálny dizajn – plánovanie pre všetkých.....	14	4.3.1 Príprava územia.....	27
1.5 Programy obnovy dediny na Slovensku.....	14	4.3.2 Postup realizácie prác.....	27
1.5.1 Program obnovy dediny.....	14	4.3.3 Technológia výsadby.....	27
1.5.2 ECOVAST.....	15	4.3.4 Údržba.....	28
		5. Diskusia.....	29

Záver.....	29
Zoznam použitej literatúry.....	30
Prílohy	
A Inventarizačné tabuľky	
B Vykresová časť	

Úvod

Situácia na našom vidieku je odrazom vývojových trendov v uplynulých desaťročiach. Veľmi jasne sa na nej podpísal vývoj do konca osemdesiatych rokov charakterizovaný najmä koncentráciou a špecializáciou výroby, uprednostňovaním budovania mestských centier, spriemyslením poľnohospodárskej a lesníckej výroby. Na vidieku po roku 1989 výrazne poklesli pracovné príležitosti, znížili sa príjmi a naopak stúpala nezamestnanosť ďalej sa prejavili nevyriešené vlastnícke vzťahy, slabá podnikateľská kultúra a pod.

Všeobecné trendy ukazujú, že úloha poľnohospodárstva a lesníctva sa znižuje. Jedným z rozvíjajúcich odvetví na vidieku je turizmus, ktorý umožňuje a podporuje rozvoj vidieka. V podstate existujú dva spôsoby ako skvalitniť život obyvateľov na vidieku. Prvou možnosťou je čakať a spoliehať sa na centrálné organizované programy. Druhou možnosťou je vziať bremeno na seba a vlastným pričinením urobiť svoju obec krajšou, čistejšou a ekonomicky silnejšou. (Kilvadyová a kol., 2001)

V dnešných meniacich sa časoch hľadá vidiek svoju tvár. Často sa stretávame s pomešťovaním a práve pomešťovanie je vážnou civilizačnou a kultúrnou témou architektúry a urbanizmu. Téma sa začína otázkou: Má vidiek právo mať svoju vlastnú architektúru? Ako sa to prejavuje v tvorbe verejných priestorov? Odpoveď hľadáme a analyzujeme v niektorých projektoch.

1. PREHĽAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

1.1 SÍDLO

Pojem sídlo je základná jednotka osídlenia, ktorú tvorí akékoľvek obývané a priestorovo oddelené zoskupenie bytových a nebytových objektov, prípadne i jednotlivé priestorovo oddelené obydlia. Najnižšie sídelné jednotky sa najčastejšie nazývajú lokality. Odhaduje sa, že na Zemi je asi 14 miliónov ľudských sídiel. (Zdroj 1)

1.1.1 Sídelný útvar mestského typu – mesto

Mesto je živý stále vyvíjajúci sa organizmus. Je to stabilizovaný, geograficky vymedzený sídelný útvar so správnou funkciou. Jeho obyvateľstvo pracuje väčšinou mimo poľnohospodárstva. Obyvateľstvo má špecifickú štruktúru a spôsob života, čomu zodpovedá aj charakter a spôsob zástavby. Vnútoraná štruktúra je tvorená funkciami, ktoré zabezpečujú uspokojovanie potrieb obyvateľov. Sídelné útvary mestského typu reprezentujú jednotlivé priestory – zóny. (Zdroj 2)

Hlavnými znakmi mestských sídiel je vysoká (vertikálna) zástavba, vysoká koncentrácia obyvateľov/m². V súčasnosti je dominantným znakom aj vysoko frekventovaná doprava, ktorá so sebou okrem pozitív (rýchla preprava za prácou, školou) prináša aj množstvo negatív (hluk, znečisťovanie životného prostredia). (Supuka 2000)

1.1.2 Sídelné útvary vidieckeho typu – dedina

Dedina je sídlo, ktorého zástavba je výrazne ovplyvnená poľnohospodárskou výrobou. Charakteristické znaky sú nízka zástavba (1 – 2 podlažia). Počet obyvateľov je väčšinou nižší ako 5000. Hustota obyvateľov nebýva väčšia ako 70 obyvateľov/ha. Minimálne 15% ekonomicky aktívnych obyvateľov pracuje v poľnohospodárstve. Veľká časť obyvateľov dochádza za prácou do vyšších sídelných jednotiek a centier. (Zdroj 2)

Vo vidieckych sídlach prevažuje horizontálna zástavba. Jedná sa najmä o nízko podlažné rodinné domy. V porovnaní so sídelnými útvarmi mestského typu je podiel plôch so zeleňou voči zastavaným plochám ďaleko vyšší a na jeden rodinný dom pripadá až 250 – 1500 m² záhrad či už okrasných alebo úžitkových. Nevýhodou však je relatívne nízke kultúrne, obchodné a sociálne vybavenie. (Supuka 2000)

1.1.3 Vidiek

Tak ako každá vec, každá osoba, každé miesto tak isto aj vidiek má svoju históriu. Každá obec má svoju minulosť, ktorá dáva tvár súčasnosti a zároveň môžeme z vycítiť aj zápas o svoju formu v budúcnosti. Nejde však len o nahrádzanie minulé tým budúcim, ale jedná sa o proces vytvárania, budovania a formovania niečoho nového. Svedkom celého tohto procesu je napríklad architektúra. Architektúra dávala vidieku svoju tvár a od nepamäti ho formovala. (Šarafín, 2006)

1.1.4. Vývoj vidieckych sídiel na Slovensku

Vznik civilizácie a sídiel sú spolu úzko späté. Trvanie civilizácie sa odhaduje asi na 12 tisíc rokov. Prvé sídlo Jericho (dnešná Palestína) vzniklo zhruba 6 -8 tisíc rokov p.n.l. . Vidiecke sídla sú založené na deľbe práce. V týchto sídlach dominovalo pastierstvo, poľnohospodárstvo, lesníctvo a remeslá.

Osídľovanie Slovenska je úzko späté s vidieckym sídlom a jeho vznikom. Osídľovanie a jeho vývin rozdeľujeme na dve doby a to prehistorickú a historickú. Z prehistorického obdobia nájdeme historické lokality v Gánovciach, v Moravanoch a pri Bojniciach. Až Slovania však začali s definitívnym osídľovaním Slovenska a ich potomkovia tvoria základ obyvateľov Slovenska. V 13. – 14. storočí začala tatárskym vpádom veľká kolonizácia. Vznikli poľnohospodárske sídla v stoliciach Turiec, Orava, Liptov, Spiš, Šariš, Zemplín. V 16. storočí začína kopaničiarska kolonizácia. V 16. – 17. storočí registrujeme valašskú kolonizáciu, ktorá začína príchodom obyvateľov rumunskej príslušnosti. Touto kolonizáciou len na Slovensku vzniklo asi 200 osád. Mladšou kolonizáciou je horalská kolonizácia (17. – 18.), ktorá prebiehala z Poľska na Oravu, Kysuce a Spiš. Ďalší vývoj kolonizácie prebiehal v dobe Uhorska a neskôr Rakúsko – Uhorska. V tejto dobe vznikali najmä roztratené formy vidieckeho osídlenia. Vznik a vývin vidieckych sídiel je teda výsledkom dlhodobého procesu osídľovania daného územia. (Feriancová, 2005)

1.1.5. Typy sídiel z geograficko-sídelného hľadiska

1.1.5.1 Hromadná dedina

Vyvíjala sa z jadra delením pôdy na pozemky. Má nepravidelný pôdorys a budovala sa bez plánu. Vynikala ako primárny útvar prispôsobujúci sa viac prírodným pomerom. Z ich vzniku je možné vysvetliť aj nepravidelnosť pôdorysu.

1.1.5.2 Návesná dedina (osada so sústredeným jadrom)

Prístupová komunikácia končí v strede obce na námestí. Pri návesných dedinách je koncentračnou silou ústredný priestor. Náves ako ústredný priestor tvorí rôzne tvary. Najčastejšie sa vyskytuje ako oválna, okrúhla, alebo obdĺžniková.

1.1.5.3 Prícestná dedina

Ulicový typ – Domy sú zoradené po oboch stranách komunikácie miestneho významu. Diaľková cesta môže viesť naprieč, alebo po okrajoch dediny. Nikedy je dedina na jednom, alebo aj na oboch koncoch uzavretá. Tieto typy dedín bývajú väčšinou menšie a v katastri majú okrajovú polohu. Domy stoja vedľa seba a tvoria súvislú ulicu. Spravidla sú obrátené štípmi do ulice.

Dedina pri hradскеj – vyznačuje sa lineárnym charakterom pôdorysu. Domy sú zoradené väčšinou tesne, zriedka voľnejšie po oboch stranách hradскеj, alebo cesty. Jasne preukazujú úzky vzťah dediny ku komunikačným linkam. Domy sú takmer vždy obrátené do ulice. Dedina sa môže tiahnuť celým katastrom, ale najčastejšie zaberá len jeho časť.

1.1.5.4 Líniové usporiadanie dediny

- potočná radová dedina
- reťazová kolonizačná dedina
- voľná reťazová kolonizačná dedina
- vretenovka

(Zdroj 2)

1.2 VEREJNÉ PRIESTORY VIDIECKYCH SÍDEL

Verejné priestory na vidieku majú odlišný charakter ako majú verejné priestory v mestách. V mestách tvoria väčšinou verejné priestory veľké námestia, ktoré môžu byť niekedy otvorené, alebo polo otvorené, mestské parky, pešie zóny, korzá a podobne. Na dedinách často takéto priestory absentujú poprípade sú rozlohou o poznanie menšie. Preto sa za verejné priestory na dedine považujú malé námestíčka, hlavné ulice, okolie kostola poprípade autobusové zastávky okolia kultúrnych domov a podobne. Sú to územia kde sa ľudia stretávajú, zhromažďujú a pod. . Tieto verejné priestory však vo väčšine prípadov bývajú ohraničené fasádou domov a tvoria tak uzavreté priestory. (Sýkora, 1998)

Na dedine len ťažko nájdeme pešie zóny, ktoré sú typické pre mesto, na ktorých by bola úplne vylúčená doprava. Pre vidiek sú typické námestíčka s obchodnou, alebo parkovo – oddychovou funkciou. Tieto námestia sa preto považujú za akési pomyselné centrum spoločenského života ľudí na dedine. Často sa na týchto miestach konajú kultúrne a spoločenské udalosti ako sú napríklad jarmoky, alebo vystúpenia folklórnych skupín. Orem íneho tieto námestia reprezentujú celú obec a dávajú jej akési pomyselnú tvár.

Verejné priestory majú takmer v každej dedine osobitý charakter. Je to najmä z to dôvodu, že tieto priestory sa formovali postupne a dlhú dobu na rozdiel od niektorých verejných priestorov v mestách, ktoré boli vytvorené v priebehu pár rokov, alebo pôvodné boli pretvorené na nové a moderné, aby vyhovovali súčasným trendom. Emotívnosť takýchto priestorov na dedine taktiež ešte dopĺňajú historické stavby (staré drevenice, kostoly apod.) a taktiež spomienky ľudí, ktoré sa na jednotlivé miesta viažu pretože životy ľudí na dedine sú od narodenia až po smrť späté so svojím rodiskom. (Šarafín, 2006)

1.2.1 Hlavné priestory dedín

Hlavné priestory tvoria často historické jadrá, ktoré sa často postupne formovali a pretvárali, ďalej hlavné ulice, rozšírené okolie kostolov, kultúrnych domov, obchodných centier, autobusových zastávok a pod. . Námestia často práve nadväzovali na okolité budovy ako kostoly a tvorili tak akési centrum dediny. Centrom dediny často preteká potok, alebo sa tu nachádza jazierko. Je to dôsledok toho, že v minulosti ľudia práve do potoka vyhánali hydinu napr. husi, kačky a taktiež napájali dobytok a taktiež slúžil aj pre požiarne účely. Do centier sa často umiestňovali pamätne tabule, alebo pamätníky, ktorými občania vzdávali úctu buď slávnym rodákum, alebo obetiam vojen. (Sýkora, 1998)

Hlavné priestory dediny musíme považovať za jej dôležité priestory, ktoré okrem toho, že ju reprezentujú sú nositeľom charakteristiky celého sídla. Tejto charakteristiky sa musíme preto držať aj pri pretváraní týchto priestorov a zároveň opravovať chyby, ktoré vznikli už v minulosti, alebo pri pretváraní v súčasnosti.

Hlavné urbanistické znaky centier dedín:

- 1 - 2 podlažná zástavba, v poslednom čase sa pri prestavbách domov objavujú aj 3 podlažné domy, ktoré sú však viac generačné
- orientácia štítov smerom do ulice, alebo námestia a zachovanie pôvodnej fasády
- historické stavby (kostoly, mlyny, staré drevenice, ...) majú dominantné postavenie
- zeleň, voda, terénne modelácie musia byť začlenené do priestoru a nemali by pôsobiť cudzorodo. Naopak tam kde tieto prvky absentujú je potrebné navrhnuť odpovedajúcu náhradu v rovnakom, alebo podobnom štýle
- dôležité je použitie prírodných prvkov, ktoré nepôsobia v danom prostredí cudzorodo a to najmä pri prvkoch drobnej architektúry. (Feriancová, 2005)

1.2.2 Uličné priestory vo vidieckych sídlach

Dá sa povedať, že ulice sú akýmsi základným článkom vidieckych sídel. Často vznikali postupne buď obojstranným, alebo niekedy aj jednostranným obstavaním komunikácie a to rôznymi typmi zástavby. Hlavné ulice často vyúsťujú do námestí, alebo centrálnych častí obce, poprípade ku kostolu a iným dominantným stavbám v obci. Na hlavné uličné priestory nadväzujú vedľajšie, ktoré vznikali postupným vývojom obce a boli budované postupne ako sa vyvíjala obec (Knopp, 1994)

1.2.3 Ulica pre ľudí

Doprava zmenila život dedín. S dopravou prišli veľké cesty a ich sprievodcom sa stali chodníky. Chodníky sa stali ochrannou chodcov pred nebezpečím áut. Chodníky zobrali človeku slobodne chodiť po ulici vidieka. Z ulíc ako príťažlivých miest pre hranie sa detí sa stali nebezpečné cesty pre vodičov áut. Autá vytlačili život z ulíc vidieka. Stratil sa rozdiel medzi dedinskou a mestskou ulicou.

Obnova dediny, či mestečka znamená znovu vrátiť život na ulicu, inak povedané mať dom na svojej ulici. Európa sa v poslednej dobe snaží vrátiť ulice ľuďom a to humanizáciou

dopravy. Úprava dedinských ulíc je naliehavou úlohou kultúrneho významu- človek chce žiť v peknom prostredí, pretože pekné prostredie vychováva. Ulica určuje architektúru dediny, jej vidiecku zvláštnosť. Novou úlohou architektúry je dotvárať ulice do harmonického celku.

1.2.4 Humanizácia

Úlohou humanizácie je, aby sa človek vrátil späť na ulicu v bezpečí a istote, ktorú už stratil. Ulica patrí aj ľuďom a treba im ju vrátiť na spoločenský život. Vrátením ulice ľuďom by sa zlepšili ľudské kontakty, spolupatričnosť a lepšie susedské vzťahy. V celej Európskej únii sa stávajú nové ulice otázkou prestíže v každej obci aj meste.

1.2.5 Ulica s chodníkom

Ulica so starými domami a kostolom sa stáva dôležitou stavbou obnovy dediny. Obnova ulice dáva príležitosť na podnikanie nakoľko tu chodí dosť áut, prechádza tadiaľ veľa ľudí. Hlavným prostriedkom obnovy hlavnej ulice je starostlivosť o človeka, ktorý chce prísť ľahko a bezpečne nakúpiť, zísť do kostola, alebo si vybaviť potrebné veci na obecnej úrade. Na vidieku toto poslanie plnia:

- prechody cez cestu, do obchodov treba prejsť viackrát cez cestu
- cyklistické trasy – vidiek žije pri nákupoch na bicykloch
- bezbariérovosť pohybu , starostlivosť o odkázaných na vozíčku
- ochrana chodcov, voľba obrubníka podľa funkcie cesty
- reklama obce, umiestnenie propagácie a informácií o ponuke obce

1.2.6 Ulica bez obrubníka

V súčasnosti prebiehajú snahy, aby sa budovali cesty bez obrubníka, alebo aby sa obrubník používal iba v nevyhnutných prípadoch aj to maximálne do výšky 5 cm. Ulice na dedinách patrili a mali by patriť ľuďom. Chodci by mali mať prednosť pred autami. Autá by mali jazdiť pomaly a tak by dochádzalo k integrácii pohybu chodca a automobilu. (Šarafín, 2006)

1.2.7 Súkromné záhrady a predzáhradky

Jedným zo základných pravidiel pri tvorbe záhrady a predzáhradky je, že by mali ladiť s fasádou domu a taktiež by mali ladiť s okolím. V súčasnosti môžeme pozorovať trend premeny hospodárskych dvorov a záhrad na okrasné a útulné záhrady.

Všeobecne platí, že vo vidieckych záhradách a predzáhradkách sa veľmi dobre uplatňujú domáce druhy rastlín. V prípade, že použijeme plastiky tak by mali byť vyrobené z prírodných materiálov ako kameň, alebo hlina. Obzvlášť dobre je vysadiť v záhrade nejaký košatý strom, ktorý sa stane dominantou záhrady. Na dedine nie sú ničím výnimočným ani úžitkové záhrady. Takéto záhrady by mali byť navrhované ako kvetinové úpravy. (Feriancová, 2005)

1.3 ZELEŇ VO VIDIECKYCH SÍDLACH

1.3.1 Triedenie zelene

Verejná zeleň – je to zeleň prístupná pre všetkých občanov bez obmedzenia. Predstavuje zeleň v uliciach, stromoradia, zelené pásy a pruhy, zeleň na námestiach, zeleň pri pamätníkoch a pomníkoch, odpočinkové lúky, okružné prechádzkové trasy, cieľové prechádzky, odpočívadlá, prírodné kiná a amfiteátre, náučné chodníky, Určujúcou funkciou tejto kategórie zelene je každodenná krátkodobá rekreácia.

Vyhradená zeleň - je to zeleň prístupná len určitej vymedzenej skupine ľudí. Má nasledovné okruhy:

- Školy, úrady, ústavy a ich zariadenia: jasle a materské školy, základné školy, stredné odborné školy a významné budovy
- Zeleň športových zariadení: detské ihriská, ihriská pre mládež, športové štadióny, klubové ihriská, areály zdravia, cesty zdatnosti.
- Nemocnice a sanatóriá: nemocničné záhrady, zeleň okolia polikliník, okolie sanatórií.
- Botanické a zoologické záhrady
- Zeleň priemyselných areálov: továrenské priestranstvá, zeleň okolia dielní a výrobných hál, vnútorná továrenská zeleň.
- Zeleň poľnohospodárskych podnikov
- Úprava pohrebísk: tradičné cintoríny, urnové háje, prírodné cintoríny.

Súkromná zeleň - ide o plochy zelene využívané na súkromných pozemkoch. Patria sem predzáhradky, rodinné záhrady, záhrady poľnohospodárskych usadlostí, chát a chalúp.

Zeleň osobitného určenia - zeleň s osobitým významom, je skôr lokalizované v extraviláne napr. brehové porasty pri tokoch riek,

Hospodárska zeleň - s hospodárskym významom, je skôr lokalizované v extraviláne (napr. izolačná zeleň v priemyselných zónach a parkoch)

Krajinná zeleň - zeleň mimo urbanizované prostredie

(Zdroj 3)

1.3.2 Princípy tvorby zelene na vidieku

Jednou z najdôležitejších zložiek vidieckeho priestoru je zeleň. Všetka zeleň má hospodársky, klimatický, vodohospodársky, ekologický, rekreačný a estetický význam. Stav zelene v našej krajine je rôzny a zodpovedá histórii ľudskej činnosti na dedine. V každej dedine vyžaduje zeleň buď väčší, alebo menší zásah vyplývajúci najmä z úlohy, ktorú má zeleň na konkrétnom mieste plniť.

Podiel stromov a krov by mal byť vo vidieckom prostredí priamoúmerný rozlohe poľnohospodárskej pôdy a zástavbe. Pri sadovnícko – architektonických úpravách dodržiujeme zásady krajinárskej a sadovníckej tvorby. Návrh doplnenia plôch zelene optimálne vychádza z územného systému ekologickej stability, či krajinno - ekologickeho plánu a musí byť v územnej dokumentácii jasne odlišený od stávajúceho stavu plôch zelene.

1. Vo voľnej krajine vychádza návrh plôch z typu krajiny a z funkcií, ktoré sa v nej vyskytujú a taktiež z funkcií, ktoré tam má zeleň po výsadbe plniť. V krajine predpokladáme výsadbu sprievodnej zelene okolo vodných tokov a komunikácií, výhľadových clôn v okolí výrobných stredísk, výsadbu vetrolamov a pod.
2. Rozšírenie lesov predpokladáme na neplodných pôdach, na neobrábaných svahoch, na pôdach s vystupujúcim skalným podložím. Pri tvorbe lesov v okolí vidieka si však musíme uvedomovať nebezpečenstvo výsadby monokultúr.
3. Sprievodná zeleň cestných komunikácií má vysoký ekologický a estetický význam. Celú krajinu delí na menšie celky, usmerňuje pohľady do okolia a vytvára merítko krajinného obrazu. Vhodným výberom drevín môžeme podporiť aj význam komunikácií. Pri výsadbe však musíme dbať na to, aby boli zachované dopravno bezpečnostné podmienky.

4. Stredné a veľké toky väčšinou majú už vytvorený systém sprievodnej vegetácie, ktorý nemôžeme narušiť, ale je možné ho vhodne doplniť. Horšia situácia je v okolí malých tokov, kde je sprievodná zeleň buď výrazne potlačená, alebo úplne odstránená.
5. Zeleň v okolí poľnohospodárskych pôd má pôdoochranný, estetický a ekologický význam. Doplnenie drevinovej vegetácie je možné v okolí pasienkov, medzí, polí, neúrodných pôd.
6. Zeleň v okolí rekreačných stredísk má predovšetkým estetický význam. Z hľadiska rekreácie sú cenné okraje lesa, či iné zelené plochy, ktoré umožňujú priehľady do okolitej krajiny. Rekreačné plochy je okrem zelene vhodné doplniť o prístrešky a mobiliár.
7. Zeleň na dedine je súčasťou krajiny. Reguluje mikroklimu, funguje ako prachový filter, rozptyľuje hluk a v konečnom dôsledku má významnú estetickú úlohu. Dotvára okolie budov a taktiež celkové prostredie, v ktorom trávia svoj voľný čas obyvatelia. (Feriancová, 2005)

1.4 VEREJNÉ PRIESTRANSTVÁ

Námestia, centrá obcí, parky, nábrežia, trhoviská, priestory medzi domami sú všetko priestory, ktorými každý z nás denno denne prechádza a využíva ich na presun do roboty, školy, alebo obchodu. Verejné priestranstvá vytvárajú prvý dojem z každej obce a zároveň sú práve oni tým čo robí každú obec výnimočnú. Skutočný zmysel verejných priestorov je však v posilňovaní „miestneho ducha“ (genius loci), pretože poskytuje možnosť stretávať ľudí a tráviť tu voľný čas.

V súčasnosti už aj na Slovensku rastie záujem o tvorbu verejných priestorov a zapájania obyvateľov do rozhodovania o ich budúcnosti. Takáto spolupráca sa stala výhodnou aj pre občanov aj pre tím odborníkov, ktorí takéto priestory navrhujú a realizujú.

1.4.1 Čo je to verejný priestor

Pod verejnými priestormi rozumieme také priestory v existujúcej urbanistickej štruktúre akýchkoľvek sídel, ktoré sú nezastavané, otvorené a prístupné všetkým občanom nezávisle od ich pohlavia, rasy, etnicity, veku, alebo sociálnej úrovne. Verejné priestory bývajú spravidla na verejnom pozemku a slúžia verejnosti. (Zdroj 4)

Sociálne zmeny našej éry môžu pomôcť vysvetliť dramatický nárast potreby urbánnej rekreácie – verejné priestory s diverzitou funkcií, množstvom ľudí, zaujímavými pohľadmi a čerstvým vzduchom evidentne ponúkajú niečo, čo dnes spoločnosť veľmi potrebuje (Gehl, 2000).

Najznámejším typom verejného priestoru je námestie. Môže byť dopravné, promenádne, ceremoniálne, obchodné, parkové a iné. Dôležité je však si uvedomiť, že primárna funkcia každého priestoru často ovplyvňuje ďalšie aktivity. Napríklad doprava môže vytláčať chodcov, prítomnosť zelených plôch podnecuje určité sociálne aktivity a pod. .

Tradičný pohľad, ktorý chápal verejné priestranstvo iba ako izolovanú plochu medzi budovami je v súčasnosti nahrádzaný širším ponímaním. Verejné priestory sú považované za akúsi súvislú sieť všetkých nezastavaných pozemkov v urbanizovaných prostrediach. Táto sieť spája jednotlivé priestory a toky okolo každej budovy a štruktúry a medzi nimi, vytvára kontext a okolie pre každý jednotlivý priestor a spája vnútornú oblasť mesta s jeho okolitou krajinou. Tento širší pohľad na verejné priestory je veľmi dôležitý aj preto, že spôsob, akým jednotlivé plochy reagujú so svojim okolím, a ich pozícia v celkovej sieti priestorov výrazne ovplyvňujú spôsob, akým sú projektované. (Stiles, 2010)

Prevzatie pojmu námestie, ktorý sa používa v mestách, pri pomenovaní ústredných priestorov obcí nepovažujeme za pomešťovanie. Malé námestičko na dedine je odrazom prirodzeného civilizačného procesu, je znamením pokroku dediny a zvyšovaním sa kvalita života na dedine. Projekt námestia často prináša jedinečnosť a neopakovateľnosť nie len riešenej plochy, ale aj celej dediny. Dôležité je pri tvorbe, alebo rekonštrukcii centrálného priestoru nájsť, pochopiť a umocniť stratenú identitu. Súčasťou identity je nie len to čo môžeme vidieť pomocou zmyslov, ale sú to aj postoje a vzťahy, ktoré pociťujú obyvatelia k danému miestu. Spraviť námestie atraktívnym architektonicko – urbanistickým prostredím je veľkou výzvou a skutočným umením. Najväčšou hrozbou pri úprave vidieckych námestí je vytváranie mestského priestranstva. Námestičko dediny má vyjadrovať kúzlo dediny nášho tisícročia. Dedina oprávnene túži po spoločnom a reprezentačnom mieste na svoj spoločenský život. (Zdroj 5)

1.4.2 Význam verejných priestorov

Verejné priestory sú akýsi obytný interiér obce a preto silno ovplyvňujú vnímanie obyvateľov a návštevníkov. (Zdroj 4) V spoločnosti, ktorá je privatizovaná súkromnými

domami, autami, nákupnými centrami postupne mizne verejná časť našich životov. Preto je dôležité spraviť obce pohostinnými, aby sme spoluobčanov stretávali tvárou v tvár a vnímali ich pomocou zmyslov. Verejný život je významnou časťou plnohodnotného života. (Gehl, 2000)

Ak je sieť verejných priestorov navrhnutá dobre stáva sa kľúčovým komponentom zdravého mestského prostredia. Verejné priestory môžeme vnímať ako „obývačku dediny“. Ako miesto kde sa ľudia stretávajú, zdravia, nadväzujú nové kontakty, ako miesto kde sa hrajú deti. Významná je však dostupnosť týchto priestorov pre všetkých. Nestačí jedno námestie či park, každý z nás by mal mať na dosah pestrý výber miest, kde môže tráviť svoj voľný čas. (Zdroj 4)

1.4.3 Navrhovanie priestoru

Čo je to kvalitný verejný priestor a ako ho vytvoriť? To je otázka, ktorá zamestnáva mnoho odborníkov. Presný návod je nemožné poskytnúť avšak pri navrhovaní môžeme uplatniť rôzne princípy a postupy. Pri hlbšom skúmaní sa zistilo, že ľudia vyhľadávajú priestranstvá, kde môžu stretnúť známych, kde sa môžu na chvíľu zastaviť, kde si môžu vybrať vlastnú aktivitu z mnohých možností. Odborníci vravia, že ak je to čo i len trochu možné, každé verejné miesto potrebuje na výber aspoň 10 rôznych aktivít a každé sídlo aspoň 10 kvalitných verejných priestorov (toto platí väčšinou pri sídlach mestského typu).

1.4.4 Plánovanie verejných priestorov začína už pri plánovaní sídla

V našich podmienkach sa rozhodovanie o tom, kde bude parčík, alebo štvrť rodinných domov deje v procese územného plánovania. Výstupom územného plánovania sú územné plány. Pri navrhovaní verejných priestorov je potrebné zohľadniť, či sa verejné miesto nachádza v mestskom, alebo vidieckom prostredí. Aj keď ako upozorňujú Šarafín s Rudinský (2010) vidiecke priestory sú poznačené pomešťovaním, vnášaním cudzích prvkov a tvarov, komercializáciou a reklamnosťou. Malebnosť a jedinečnosť vidieckej krajiny je poznačená a niekedy úplne zničená disharmonickým stavom dedinských námestí a ulíc.

V súvislosti s plánovaním verejných priestorov je typické, že investor v snahe dosiahnuť čo najväčší zisk vyčleňuje čo najviac plochy na súkromné pozemky. Preto v nových štvrtiach často chýbajú verejné priestory na stretávanie sa a komunikáciu. Ľudia majú iba málo možností stretnúť sa, porozprávať sa. (Ouředníček, Temelová, 2009)

Napriek tomu, že satelitné štvrte rodinných domov sú často administratívne súčasťou dediny, rozhodne nenesú znaky vidieckeho života.

1.4.5 Verejné priestory a zeleň

O tom, že zeleň má na človeka pozitívne účinky už dnes nikto nepochybuje. Napriek tomu často pozorujem v súčasnosti úplne opačný trend. Z miest a obcí často zeleň mizne a to najmä pri rekonštrukcii námestí a centrálnych priestorov, alebo v rámci iných stavebných činností. S neustálym zaberaním plôch zelene sa žiaľ na Slovensku v poslednej dobe stretávame dosť často.

1.4.6 Význam zelene vo verejných priestoroch

V súčasnosti sú už pozitívne vplyvy zelene na stav a kvalitu životného prostredia v meste dostatočne známe. Zeleň zlepšuje mikroklimu, produkuje kyslík, znižuje prašnosť a hluk, menej známymi funkciami sú ochrana biodiverzity a ekosystémové služby vo vzťahu k verejným priestorom či eliminácia negatívnych vplyvov zmeny klímy. Environmentálny aspekt zelene badať aj vo vzťahu k miestnemu systému a prepojenosti jednotlivých verejných priestorov a v neposlednom rade treba spomenúť aj vplyv zelene a verejných priestorov v súvislosti s trendmi rozvoja v mestách, ako sú demografický vývoj a zmeny sociálnych štruktúr. Zeleň má v urbanizovanom prostredí pozitívny vplyv najmä na:

- Zlepšenie mikroklimy v mestskom prostredí
- Zachovanie biodiverzity
- Ekologickú stabilitu
- Elimináciu ohrozenia mestského prostredia a biodiverzity v mestách, ako je napr. zmena klímy či nestabilný hydrologický cyklus
- Niektoré entity súvisiace s trvalo udržateľným rozvojom, napr. environmentálne vzdelávanie, zdravie obyvateľstva, rekreačné služby a pod.
- Psychologickú a estetickú funkciu (Zdroj 6)

1.4.7 Verejné priestranstvá a doprava

Verejné priestory nielen v meste, ale aj na dedine vždy okrem obchodu a zhromažďovaniu slúžili aj doprave. Čo je však zlé, že sme si zvykli, že chodci vždy musia počkať, kým prejdú automobily, že cyklisti sa musia doslova prebijať mestom, aby sa dostali na

bezpečnejšie cestičky v rekreačným územiach. Autá parkujúce na chodníkoch a trávnikoch tiež už nie sú dnes ničím výnimočným. Problém je, že už takmer nemáme kde rozširovať cesty a parkoviská a tak nové vznikajú práve na úkor námestí a parkov.

Okrem iného sa chodci cítia ohrození a preto radšej využívajú automobilovú dopravu. Chodníky sú často navrhované zle, veľa krát nútia peších k obchádzkam a preto opäť radšej siahajú po automobilovej doprave. Aj preto sa verejný život často sťahuje do obchodným centier čo však nie je plnohodnotná náhrada námestí a parkov. V súčasnosti najmä vo vyspelých krajinách prebiehajú snahy o zrovnoprávnenie automobilovej a neautomobilovej dopravy. Na slovensku však žiaľ ešte stále sú nové projekty navrhované pre autá a chodci a cyklisti sú vytláčaní. (Gehl, 2000)

1.4.8 Univerzálny dizajn – plánovanie pre všetkých

Verejné priestory často namiesto toho, aby boli dostupné všetkým ľuďom, sú navrhované tak, že určitým skupinám ľudí zťažujú vstup, orientáciu, alebo pohyb. Keď sa však pri navrhovaní nerešpektujú základné potreby a nároky určitých skupín ľudí neovplyvňuje to len prístupnosť a pohyb v priestore, ale aj jeho užívanie, priateľskosť, atraktivnosť a bezpečnosť. (Zdroj 5)

Skupina architektov, projektantov, inžinierov a výskumných pracovníkov Centra pre univerzálny dizajn Štátnej univerzity Severnej Karolíny sformulovala princípy univerzálneho dizajnu. Ako kľúčové zásady ich môžeme aplikovať aj v našich podmienkach:

- umožníme rovnosť v užívaní
- umožníme flexibilitu v užívaní
- zabezpečíme jednoduchosť a intuitívnosť užívania
- zabezpečíme zrejmosť a pochopiteľnosť informácií
- minimalizujeme chyby
- umožníme malú fyzickú náročnosť
- riešime priestor tak, aby bol prístupný a užívateľný pre všetkých

1.5 PROGRAMY OBNOVY DEDINY NA SLOVENSKU

1.5.1 Program obnovy dediny

Program obnovy dediny (POD) je známym a taktiež obľúbeným a dá sa povedať, že aj úspešným nástrojom rozvoja vidieka v štátoch vyspelej Európy. Jej hlavným cieľom je udržať človeka na vidieku.

Nositeľom POD na Slovensku je Ministerstvo životného prostredia SR. Slovenská agentúra životného prostredia, ktorá okrem iného poskytuje pre obce poradenstvo, zabezpečuje monitoring dotácií, osvetu propagáciu bola poverená organizáciou a odbornou garanciou POD na Slovensku.

Cieľom programu je vytvoriť je vytvoriť ekonomické, organizačné a odborné predpoklady podpory vidieckych komunít k tomu, aby sa vlastnými silami snažili o harmonický rozvoj zdravého, životného prostredia, zachovanie kultúrnych a prírodných hodnôt vidieckej krajiny a rozvoj environmentálne vhodných hospodárskych aktivít s dôrazom na identitu a špecifiká tohto prostredia.

V obnove dediny je dôležitá spoluúčasť jej obyvateľov a spolupráca odborníkov smerovaná k zachovaniu kultúrnej continuity, tradícií a charakteristického vzhľadu vidieckeho sídla a krajiny.

Obce každoročne podávajú žiadosti vo forme jednoduchých projektových formulárov, ktorými deklarujú záujem o systémové riešenie svojho rozvoja a obnovy, ako aj schopnosť uchádzať sa o finančné zdroje z rôznych grantov a fondov. Termín podávania žiadostí je každoročne k 31. októbru. Finančné zdroje na dotácie obcí a MR z POD poskytuje rezort životného prostredia prostredníctvom Environmentálneho fondu. SAŽP v tomto procese je poverená vecnou a finančnou administráciou dotácií, vrátane kontroly. Obce uzatvárajú zmluvy o poskytnutí dotácie s Environmentálnym fondom, o výške celkovej čiastky určenej na dotácie z POD rozhoduje minister životného prostredia.

Program ale hlavne vytvoril priestor pre miestny rozvoj v podmienkach EÚ – uplatňuje a rozvíja princípy regionálnej a štrukturálnej politiky, Miestnej agendy 21, pracuje metódami endogénneho rozvoja, čím zvyšuje absorpčnú schopnosť štrukturálnej pomoci vo vidieckom priestore a aktívne prispieva k podpore integrovaného rozvoja vidieka. Drobnými realizáciami zlepšuje a skvalitňuje prostredie - hlavne verejné priestranstvá a objekty, čím vytvára

podmienky pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a zvyšuje ekologické povedomie obyvateľov. (Zdroj 7)

1.5.2 ECOVAST

ECOVAST - Európska rada pre dedinu a malé mestá je nevládnou celoeurópskou organizáciou s členmi takmer zo všetkých štátov Európy vrátane Slovenskej republiky. ECOVAST vyvíja aktivity pre vybudovanie "Európskeho vidieckeho domu" s cieľom upriamiť pozornosť na vidiecky priestor, vyvolať diskusiu a aktivity na podporu vidieckych komunít a vidieckeho kultúrneho dedičstva v celej Európe.

Stratégia pre vidiecku Európu, ktorú predložil ECOVAST na svojom poslednom výročnom zhromaždení je určená všetkým, ktorí sa aktívne zapájajú do miestnych, regionálnych, národných a medzinárodných aktivít pri riešení otázok vidieka. Tu sú niektoré z hlavných cieľov stratégie:

- Európsky vidiek a ľudia v ňom žijúci sú vystavení rôznym zmenám. ECOVAST vyzýva vytvoriť podmienky na zlepšenie ich postavenia a ochranu v záujme všetkých Európanov.
- ECOVAST podporuje rovnováhu a spätnú väzbu medzi človekom a životným prostredím. Hľadá integrované riešenie medzi rôznymi štátnymi postojmi a obecnými zastupiteľstvami. Očakáva, že miestne obyvateľstvo sa aktívne zapojí do rozhodovacieho procesu.
- Turistický ruch na vidieku podporovať do takej miery, aby sa rešpektoval charakter a kapacita danej oblasti.
- Vidiecke obyvateľstvo by malo mať dobré podmienky na bývanie s moderným vybavením pri zachovaní tradičnej miestnej výstavby. Vlády by mali udržiavať ponuky vidieckych služieb a uprednostňovať sociálnu a kultúrnu vitalitu vidieckych obcí.
- Európska rada by sa mala vo zvýšenej miere zaoberať vidieckym priestorom, jeho ochranou a integrovaným vývojom. Osobitnú pozornosť by mala venovať architektonickému dedičstvu a jeho ochrane v rámci rozvoja celého vidieka.

ECOVAST sa cíti byť zodpovedný za neustále hľadanie rovnováhy medzi kultúrnym dedičstvom a potrebami občanov na vidieku. Želá si rýchle a ďalekosiahle rozpracovanie stratégie do praktického života, ktorá by slúžila tejto rovnováhe. Preto pred celou Európou,

Slovensko nevynímajúc, stojí dôležitá úloha - prehodnotiť problematiku a význam vidieckeho priestoru, ktorému sa venovala podstatne menšia pozornosť ako mestským sídlam. Programy rozvoja vidieka patria v EÚ k jedným z hlavných oblastí rozvojových aktivít členských krajín. Kládie sa pritom dôraz na rozvoj všetkých zložiek vidieckeho priestoru pri vymedzení spoluzodpovednosti a partnerstva v rámci zavádzania konkrétnych opatrení. (Zdroj 8)

2. CIEĽ

Cieľom práce je sadovnícko-architektonické pretvorenie centrálného priestoru obce Krivá tak, aby spĺňal reprezentatívnu a relaxačnú úlohu. Vytvoriť z neho miesto, ktoré prinúti človeka ním prejsť, alebo sa v ňom aspoň na chvíľu zastaviť

3. METODIKA PRÁCE

Pre dôkladné poznanie stavu drevín v obci Krivá na riešenom verejnom priestore bolo nevyhnutné vykonať inventarizáciu, ktorá sa stala východiskovým podkladom pri návrhu, rekonštrukcii a tiež pri výsadbe nových drevín. Na základe vykonania našej inventarizácie môžeme vypracovať plán ošetrovania, starostlivosti o dreviny a plochy zelene. Ďalej určujeme, ktoré stromy pôjdu na výrub (staré, choré, alebonevhodne vysadené jedince) a vypracováva sa plán novovýsadby.

Existuje viacero metód inventarizácie. Ja som použil Machovcovu (1982) metódu, v ktorej sa sledujú nasledovné znaky:

- obvod kmeňa vo výške 1,3 metra na zemou
- výška dreviny v m
- priemerný šírka koruny v m
- vek
- sadovnícka hodnota
- zdravotný stav
- spoločenská hodnota

3.1 Sadovnícka hodnota

Kvalitu drevín vyjadrujeme sadovníckou hodnotou. Hodnotíme vzhľad, možnosť ďalšieho vývoja a uplatnenia, vhodnosť danej rastliny na dané stanovisko. Vyjadruje sa 5 – bodovou stupnicou.

5 bodov – najhodnotnejší jedinec, ktorý je absolútne zdravý. Svojim tvarom a habitusom zodpovedá druhu. Nepozorujeme na ňou takmer žiadne poškodenia, jedinec je zavetvený až po zem. Veľkostne je už úplne rozvynutý, ale ešte stále vo vývoji a raste. Pri týchto jedincoch je predpoklad, že svoju sadovnícku funkciu budú plniť ešte veľa rokov. Takéto dreviny sa vždy zachovávajú a takmer nikdy sa nedávajú na výrub

4 body – veľmi hodnotná drevina, ktorá je zdravá, má typický tvar a habitus zodpovedajúci druhu poprípade kultivaru. Je len mierne poškodená, alebo nie je zavetvená úplne po zem, niekedy môže byť mierne naklonená. Dosahuje minimálne aspoň polovičné rozmery, ktoré môže na danom stanovišti dosiahnuť. Na výrub sa určuje len vo výnimočných prípadoch.

3 body – drevina priemernej hodnoty, nepatrne preschnutá bez škodcov a chorôb. Drevina tejto kategórie sa môže tvarom líšiť od pôvodného typu. Pri drevinách tejto kategórie sa predpokladá dlhodobý vývoj a zotrvanie na stanovišti. Takéto dreviny často často tvoria základ v porastoch, ktoré neboli udržiavané. Vhodné dreviny sa ponechajú k ďalšiemu vývoju, ostatné sa odstránia. Do tejto kategórie sa zaraďujú aj mladé jedince, ktoré ešte nedosiahli polovicu možných dosiahnuteľných rozmerov.

2 body – drevina podpriemernej hodnoty, ktorá je značne poškodená, často vysoko vyvetvená bez predpokladu obrastania po prebierke. Často sú to staré a už málo vitálne jedince. Ďalší vývoj sa už nepredpokladá. Nesmie to byť drevina ohrozujúca bezpečnosť ľudí a ostatných drevín. Tieto dreviny sa postupne odstraňujú

1 bod – drevina nevyhovujúca, výrazne poškodená, chorá, ohrozujúca bezpečnosť ľudí a okolitých drevín. Tieto dreviny sú určené na okamžitú asanáciu a majú len krátku životnosť.

3.2 Zdravotný stav

Tak ako sadovnícka hodnota aj zdravotný stav sa vyjadruje v 5 bodovej stupnici. Dreviny v najlepšej kondícii sú ohodnotené 5-timi bodmi.

5 bodov – úplne zdravý strom, môžu sa v malom rozsahu vyskytovať škodcovia a choroby

4 body – výskyt mikroskopickým, alebo drevokazných húb môže mať za následok mierne presychanie stromu, alebo výskyt malých dutín na kmeni. Stabilita stromu však nie je narušená a strom nikoho neohrozuje.

3 body – v dôsledku infekcie hubami, alebo poškodenia od živočíchov usychajú donáre zhruba do 1/3 výšky koruny. Často sa na kmeni objavujú veľké dutiny, ktoré vznikajú drevokaznými hubami, drevokazným hmyzom, mechanickým poškodením, klimatickým faktorom a pod. .

2 body – škodcovia a choroby, poprípade abiotické činitele spôsobili usnutie konárov až do ½ objemu koruny. Najviac sú poškodené hlavné a konštrukčné konáre. Veľa dutín sa vyskytuje na kmeni, ktoré výrazne znižujú stabilitu dreviny. Takéto dreviny sa väčšinou odstraňujú. Ponechávajú sa iba v prípade, že sa jedná o dendrologicky, alebo historicky významnú drevinu. Takúto drevinu je však nutné zakonzervovať, ošetriť a zabezpečiť stabilitu

1 bod – takmer, alebo úplne suchá drevina. Kmeň je poznačený značnou hnilobou. Strom má výrazne narušenú stabilitu a drevina je určená na okamžitý výrub

3.3 Vekové štádium

1. Nová výsadba (prevládajú znaky a prejavy prijatia dreviny)
2. Odrastená výsadba (drevina rastúca, ale nestabilizovaná, nesúca znaky zakladania architektúry koruny)
3. stabilizovaná dospievajúca drevina (dotváranie typických charakteristík pre daný taxón, výrazový predlžovací rast, začiatok plodnosti)
4. dospelý jedinec
5. veterán (rozpad štruktúry dreviny – úbytok kostrových vrstiev, nástup patogénov)

3.4 Druh a charakter poškodenia

1. Škvrnny na listoch spôsobené mikroskopickými hubami
2. Kalusovanie rán po oreze korún dobré
3. Kalusovanie rán po oreze korún slabé
4. Hniloba v mieste rozkonárenia
5. Hniloba kmeňa
6. Dutina na kmeni
7. Drevina netvárna, deformovaná
8. Stabilita stromu zlá
9. Drevina neperspektívna, nevhodne umiestnená
10. Usychanie konárov, ihlíc, listov
11. Kmeň a konáre napadnuté hubovým ochorením
12. Nevhodný, neúmerne silný orez konárov, neprimeraná redukcia koruny
13. Na listoch sa vyskytujú vošky a iní živočíšny škodcovia
14. Polámané a nesprávne ošetrované konáre
15. Zle zabezpečená koruna
16. Pňové výmladky
17. Viackmeň
18. Ploskáčik pagaštanový
19. Nevhodná lokalizácia dreviny
20. Zástavovitá koruna
21. Mechanické poškodenie bázy kmeňa kosením

3.5 Návrh spôsobu ošetrovania

1. Orezať suché a napadnuté konáre
2. Orezať konštrukčné konáre
3. Ošetriť rany
4. Ošetriť dutiny
5. Zakryť dutiny
6. Vyvážiť korunu
7. Ošetriť rany po odlomených konároch
8. Opraviť staré rezné rany
9. Ošetriť korene
10. Odstrániť časti napadnuté drevokaznými hubami
11. Ošetriť inak napadnuté časti
12. Návrh na chemickú ochranu
13. Návrh na výrub
14. Zviazať konáre v korune stromov
15. Okamžitý orez konárov
16. Znížiť korunu zrezaním vrcholovej časti
17. Vyhrabávanie spadnutého lístia
18. Odstrániť koreňové výmladky
19. Odstrániť pňové výmladky
20. Ponechať nádejny výmladok na zabezpečenie
21. Odstrániť nálet
22. Drevinu postupne zmladiť
23. stanoviť rozsah hniloby na báze kmeňa
24. Okopať prihnojiť drevinu
25. Presadiť na vhodnejšie stanovište

3.6 Spoločenská hodnota drevín

Spoločenská hodnota sa vyjadruje v eurách a v rámci III. Skupín

- I. skupina – stromy – určuje sa podľa výšky a obvodu kmeňa
- II. kry a krovitý porast – určuje sa podľa výšky a plošnej výmry v m²
- III. liany – podľa obvodu kmienka a dĺžky

Spoločenskej hodnoty konkrétnej dreveniny určujeme podľa:

Pôvodu dreveniny

- domáci druh
- introdukovaný druh
- čiastočne introdukovaný druh
- potenciálne introdukovaný druh

Vzrastového charakteru

- S (strom), K (ker), L (liana), S,K (strom, alebo ker), K,S (ker, alebo strom), K,L (ker, alebo liana)

Životnosti rastliny

Dlhoveké – výrazne vysoký vek nad 500 rokov

- vysoký vek 200 – 500 rokov

Strednoveké – stredný vek 100 – 200 rokov

Krátkoveké – nízky vek 50 – 100 rokov

Veľmi nízky vek menej ako 50 rokov

3.7 MATERIÁL - VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH ÚDAJOV NA RIEŠENOM ÚZEMÍ

3.7.1 Základné identifikačné údaje

Kraj: Žilinský

Okres: Dolný Kubín

Obec: Krivá

Počet obyvateľov: 802

Rozloha: 18 877 km²

Nadmorská výška: 545 m. n. m.

Prvá písomná zmienka: 1575

3.7.2 Lokalizácia

Obec Krivá patrí do okresu Dolný Kubín, ktorý je súčasťou Žilinského kraja. Obec sa nachádza 25 km od okresného mesta Dolný Kubín a 12 km od ďalšieho okresného mesta Tvrdošín. Od Bratislavy je vzdialená 280 km od Košíc 205 km a od hraníc z Poľskom 20 km.

Celkovo má obec strategickú polohu, keďže leží na hlavnom ťahu Maďarsko – Slovensko – Poľsko.

Územie leží v Oravskej kotline pozdĺž toku rieky Orava. Zo severu obec obklopuje Magurská vrchovina. Obec zo všetkých strán obklopujú hory takže sa nachádza v akomsi pomyselnom kotli. Rieka aj okolité vrchy výrazne ovplyvňujú celkovú mikroklimu obce. Celé toto územie patrí k jedným z najchladnejších na Slovensku.

3.7.3 Prírodné podmienky

3.7.3.1 Reliéf

Kataster obce Krivá obklopuje zo severu pohorie Magura a z juhu Skorušiná. Reliéf katastra obce je členitý, nie však prudko. Obec sa nachádza v strede Oravskej kotliny v nadmorskej výške 545 m. Najvyšším vrchom chatára je kopec s rovnomenným názvom Kopec s nadmorskou výškou 1251 m., ktorý je súčasťou Skorušinského pohoria. Medzi ďalšie vrchy, ktoré sa nachádzajú v blízkosti krivskej doliny patria Putniarka, Predný a Zadný Turinok a Holica, ktorá sa týči priamo nad dedinou.

3.7.3.2 Geologický podklad

Katastrálne územie obce Krivá patrí z geologického hľadiska vonkajšiemu flyšovému oblúku západokarpatskej sústavy. Štruktúrne je budované zo súvrství rozličných flyšových hornín s pestrým petrografickým zložením. Stratigraficky je z väčšej časti starotreťohorného (peleogénneho) veku.

Celé študované územie patrí k tzv. magurskému flyšu, tektonickej jednotke oravsko – magurskej. V území je zastúpený v prevažnej miere vrchný oddiel paleogénu, v menšej miere spodný oddiel paleogénu. Vrchný oddiel paleogénu je tvorený vrstvami drobových pieskovcov, ktoré sa striedajú s drobovo – zlepenčovými, vápnitými ílovcovými vložkami. Spodný oddiel paleogénu tvoria vápnité, drobné pieskovce, ktoré sa striedajú čiastočne s pestrými ílovcami. Časť podoolia je tvorená ťažkými ílmi, ktoré sú pokryté štvrtohornými sedimentami (štrky, piesky). (Zdroj 9)

3.7.3.3. Vodstvo

Územie Oravy tvorí uzatvorený hydrologický celok – všetky prameniace toky ústia do rieky Oravy, ktorá patrí do povodia Čierneho mora. Do Oravy sa vlieva aj Krivský potok so svojimi prítokmi. Územie na ktorom sa dnes nachádza obec tvorili v minulosti močiare a bariny a preto muselo byť toto územie odvodňované.

3.7.3.4 Pôda

Pôde pomery sú veľmi pestré. Horské, prevažne lesné pôdy sú všeobecne plytšie a menej úrodné. Na území sa ako základný pôdny typ vyskytuje hnedá pôda. V závislosti od geologického podložia, výšky hladiny podzemnej vody a narastania nadmorskej výšky prechádza tento základný pôdny typ do rôznych podtypov.

Pozdĺž vodných tokov sa vyvinul ďalší pôdny typ a to nivné pôdy. Iný podtyp – nivné pôdy glejové, resp. sprievodné gleje – sa nachádzajú pozdĺž väčších vodných prítokov na danom území rieky Oravy. Z pôdných druhov sú na území najrozšírenejšie ílovité až ílovito – hlinité pôdy s menším zastúpením pôd hlinitých. (Zdroj 10)

3.7.3.5 Klíma

Orava patrí k najchladnejším oblastiam na Slovensku. Typickým znakom podnebia je jeho kontinentálny charakter s veľkými rozdielmi medzi teplotami v januári a v júli. Najchladnejším mesiacom roka je január s priemernou teplotou – 4 °C až – 7 °C. Najteplejším mesiacom je mesiac júl s priemernou teplotou okolo 15 °C.

Územie však nie je typické len studeným, ale aj vlhkým podnebím. Množstvo zrážok sa však mení z miesta na miesto v závislosti od nadmorskej výšky a expozície svahu. Hovoríme teda o takzvaných reliéfových zrážkach.

Najviac zrážok spadne v letných mesiacoch júl – august, najmenej vo februári, a to zväčša vo forme snehu. Prvé sneženie sa začína priemerne koncom októbra, posledné koncom apríla. Hoci snehová pokrývka v zime býva často prerušovaná vpádmi teplejšieho vzduchu a odmäkom, predsa trvá priemerne päť mesiacov. (Zdroj 10)

3.7.3.6 Flóra

Podobne ak na iných územiach Slovenska aj vegetácia Oravy je činnosťou človeka značne pozmenená oproti pôvodnému stavu. Priamou činnosťou človeka boli málo ovplyvnené

iba lesy najvyšších polôh, neprístupné skalné miesta a lokality, ktoré boli vyhlásené za chránené územia. Charakteristickým znakom Hornej Oravy je usporiadanie rastlínstva do niekoľkých výškových vegetačných stupňov. Oblasť polí a lúk, tzv. podhorský stupeň sa nachádza v nadmorskej výške 400 až 800 m. V pohoriach siaha do nadmorskej výšky cca 1250 m bukový stupeň, ale na svahoch stredohorí bola bučina nahradená rýchlo rastúcimi smrekovými monokultúrami. V nadmorskej výške od 1250 m do 1550m sa rozprestiera málo diferencovaný smrekový stupeň, pričom smrečiny sa lokálne menia na jedľové smrečiny.

3.7.3.7 Fauna

Prírodné podmienky a činnosť človeka ovplyvnili aj druhovú skladbu živočíšstva Oravy ako celku. Pre podhorský stupeň sú charakteristické druhy, ktoré tu hniezdia napr. (jarabica poľná, škovránok poľný, z dravcov napr. jastrab obyčajný, myšiak hôrny). V lesoch žije veľa srnčej a jelenej zveri, diviakov, líšok, jazvecov, divých mačiek a drobných hlodavcov. Nie je neobvyklé stretnúť tu medveďa hnedého. (Zdroj 11)

3.7.4 História obce

Názov obce sa vzťahuje na krivú dolinu K r i v é h o potoka, ktorý tečie z K o p c a (1254 m) zalesnenou a blatistou dolinou, ale v samotnej obci pred svojim vtokom do rieky O r a v y sa prudko skrútil doľava a podľa toho aj dostal meno K r i v ý p o t o k. Až v poslednom čase – v štyridsiatich rokoch 20. storočia - bol umelo vyregulovaný. Pri ňom vznikla v XVI. storočí nevelká obec, po potoku pomenovaná, K r i v á.

Ale ku kolonizovaniu Krivej došlo až počiatkom novoveku. Pôvodne tu bol majer patriaci hradu, zriadený v rokoch 1558 – 1578 Františkom T h u r z o m. Prvými sedliakmi v Krivej boli Petrenko, Nasenko, Habovský, Šulek, Breda a Staš. Prvých dvoch prezrádza ukrajinská koncovka. Tretí zrejme pochádzal z Habovky, ktorá sa vtedy tiež len zakladala. Krivania nemuseli chodiť do roboty, ale za to z jednej rale (všetkých bolo šesť) platili ročne 26 zlatých, 1 vola, 6 meríc žita, 3 merice jačmeňa, 3 merice ovsu, 40 kačiek, 20 husí, 150 vajec a 6 jarabíc. Na jednej rali gazdovali 4 – 5 sedliaci. Okrem týchto dávok mali pohotovosť povstať so zbraňou na zavolanie, opravovať zámok, pri rodinných udalostiach dary dávať, taktiež desiatky od oviec a od medu.

V roku 1715 žilo v Krivej asi 225 ľudí v 45 domácnostiach a za spomenutého farára Mateja Radického mali už prvý kultový objekt - z v o n i c u - s jedným zvonom, ktorý bol zasvätený Panne Márii...

V roku 1793 postavili kostol, aby mohli aspoň niekedy mávať bohoslužby. V roku 1819 zúril v Krivej veľký požiar. Zhorela veža aj so zvonmi. Keď 7. júla 1833 navštívil dubovskú farnosť biskup Jozef BÉLIK, začína sa v Krivej spomínať škola. 28. februára 1911 biskup poslal do Krivej nového farára v osobe Viktora MILANA (1911-1931). Pred novým farárom vyvstali dve naliehavé úlohy: postaviť faru a zväčšiť kostol a on – ako je známe – sa týchto úloh úspešne zhostil.

3.7.4.1 Historické objekty

Nakoľko sa jedná o malú obec jedinou vzácnou stavbou je kostol sv. Jozefa. Je to neorománsky kostol, má kapacitu 400 miest. Kameň kostola posvätil biskup Ján Vojtašák 10. mája 1925. Vysviacka kostola sa uskutočnila 29. augusta 1926. Roku 1936 akademický maliar Július Adam vykonal umeleckú výmalbu interiéru kostola s náboženskými biblickými výjavmi, ktoré pretrvali do roku 1994 a bolo potrebné reštaurovať. V rámci generálnej opravy vymenila sa na objekte strešná krytina plech za medený, odkanalizovania objektu, zavedenie vodovodu, úpravy a opravy vonkajšej fasády, reštaurovanie celého interiéru objektu. Kostol je vysoký 33 m. (Kavuljak, 1955)

4. VÝSLEDKY

4.1 ANALÝZA RIEŠENÉHO ÚZEMIA

4.1.1 Občianska vybavenosť

Stavby občianskej vybavenosti na riešenom území

- kostol sv. Jozefa
- základná škola
- obchod s potravinami
- reštaurácia Mlyn
- predajňa syrových výrobkov
- autobusová zastávka

Stavby občianskej vybavenosti mimo riešeného územia

- obecný úrad
- kultúrny dom
- škôlka
- obchod s potravinami
- pohostinstvo

4.1.1.1 Hlavné stavby občianskej vybavenosti na riešenom území

Riešené územie je pomyselným námestím obce a aj preto sa tu nachádza väčšina stavieb občianskej vybavenosti. Dominantnou stavbou je rímsko – katolícky kostol sv. Jozefa, ktorý je aj akýmsi symbolom obce, pretože ho vidno už z diaľky a svojou vysokou vežou ako keby vítal návštevníkov obce. Významnou stavbou je taktiež škola. Školu navštevujú žiaci 1. – 4. ročníka. Okrem toho sa v škole nachádza aj počítačová trieda, ktorá je počas víkendu prístupná aj pre verejnosť. Z historického hľadiska je zaujímavá stavba reštaurácie Mlyn, ktorá v minulosti plnila úlohu mlyna. Koleso mlyna poháňal potočik, ktorý však už vyschol a zostalo po ňom iba vyschnuté koryto. Priamo v parku sa nachádza aj predajňa výrobkov z ovčieho a kozieho mlieka, kde predáva svoje výrobky Agrodružstvo Krivá. Predajňa je často navštevovaná aj náhodnými cestujúcimi, ktorí prechádzajú obcou a vďaka dobre situovanej pradžni sa často zastavia a kúpia si produkty. Okrem toho sa tu nachádzajú dve autobusové zastávky.

4.1.2 Dopravná analýza

Cez obec prechádza cesta I. triedy, ktorá má významný medzinárodný charakter, pretože spája krajiny Maďarsko – Slovensko – Poľsko. Okrem toho prepája jednotlivé obce mikroregiónu a spája ich s okresnými mestami Dolný Kubín a Tvrdošín. Cesta I. triedy zároveň prechádza popri riešenom území a tým ho výrazne ovplyvňuje. Najmä nadmerný hluk a taktiež obava pred možným podbehnutím pod auto odrádza ľudí.

Zároveň popri parku prechádza cesta II. triedy, ktorá prechádza celou obcou. Cesta je pomerne frakventovaná pretože vedie aj k agrodružstvu, k pile urbáru kde často jazdia aj nákladné autá a kamióny.

Okrem k parku vedú chodníky pre peších, ktoré lemujú potok. Chodníky žiaľ nemajú požadovanú šírku a už obchádzanie dvoch ľudí je problém. Naopak absencia chodníkov v parku má za následok, že ľudia si vyšlapávajú vlastné chodníky do trávnik.

V okolí parku sa nachádzajú aj dve parkoviská. Jedno je priamo pri reštaurácii Mlyn, ktoré má kapacitu osem áut a druhé je priamo pri parku s kapacitou 4 autá. Odparkovať sa dá aj pri kostole aj keď rozšírená plocha nie je primárne určená na parkovanie.

4.1.3 Aktivity a funkcie na riešenom území

Centrálna časť obce spolu s parkom v súčasnosti neplnia takmer žiadnu funkciu. Zeleň je neudržiavaná a v zlom stave. Na území sa nenachádza absolútne žiadny mobiliár, chýbajú tu lavičky na posedenie. Jediným mobiliárom sú dve informačné tabule. Provizorné odpadkové koše sa nachádzajú iba na autobusových zastávkach. Jedinú rekreačnú možnosť poskytuje potok, ktorý územím preteká a v lete sa stáva vyhľadávaním osviežením najmä pre deti, ktoré sa v ňom hrajú.

4.1.4 Analýza vegetácie

Už na prvý pohľad vyzerá zeleň v zlom stave. Okrem kosenia trávnik žiadna iná údržba zelene nie je vykonávaná. Veľa stromov má výrazne orezané konáre a to v dôsledku, že zasahovali najmä do káblov elektrického vedenia. Okrem toho dreviny boli vysádzané bez nejakého kompozičného zámeru a viacmenej bola výsadba vykonávaná náhodne.

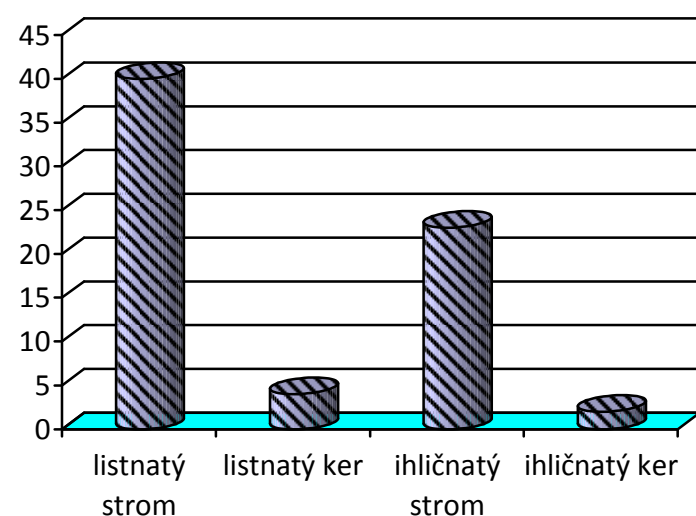
V parkovej časti sú vysadené najmä jedince *Betula pendula*, ktoré majú pozrezávané vrcholce. Jedince však napriek tomu pôsobia celkom dobre a plnia estetickú funkciu v parku. Okrem toho sú v tejto časti vysadené aj *Picea abies*, *Aesculus hippocastanum* a *Sorbus*

aucuparia. Výsadba je však chaotická, väčšinou iba po okraji parku a aj preto park pôsobí chladne a prázdno. Okrem toho celý park lemuje strihaný živý plot z *Spiraea x vanhouttei*.

V centrálnej časti prevažuje výsadba *Malus domestica*, kde aj keď sa už jedná o odrastené stromy napriek tomu plnia estetickú funkciu a to najmä v jeseni keď skrášľujú územie svojimi plodmi. Taktiež výrazné zastúpenie tu má *Tilia platyphyllos*. Naopak tieto jedince sú v zlom stave, pretože sa jedná o vzrastlé stromy a ich konáre zasahovali do elektrického vedenia, museli byť takmer celé koruny vypílené a stromy teraz pôsobia neprirodzene a veľmi neesteticky. Okrem týchto druhov sú tu vysadené aj kry ako *Thuja orientalis*, *Rhus typhina* a *Syringa vulgaris*, ktoré vysadili ľudia bez akéhokoľvek kompozičného zámeru.

Poslednou časťou sú predzáhradky rodinných domov, ktoré sú akýmsi poloverejným priestorom. O tieto priestory sa väčšinou ľudia starajú sami, sami aj vysadili dreviny. Výsadba je nejednotná vysadené sú tu poväčšine stromy, avšak prebiehajú aj výsadby mladých jedincov z rodu *Thuja* poprípade rôzne kultivary rôznych kríkov.

Drevinové zloženie

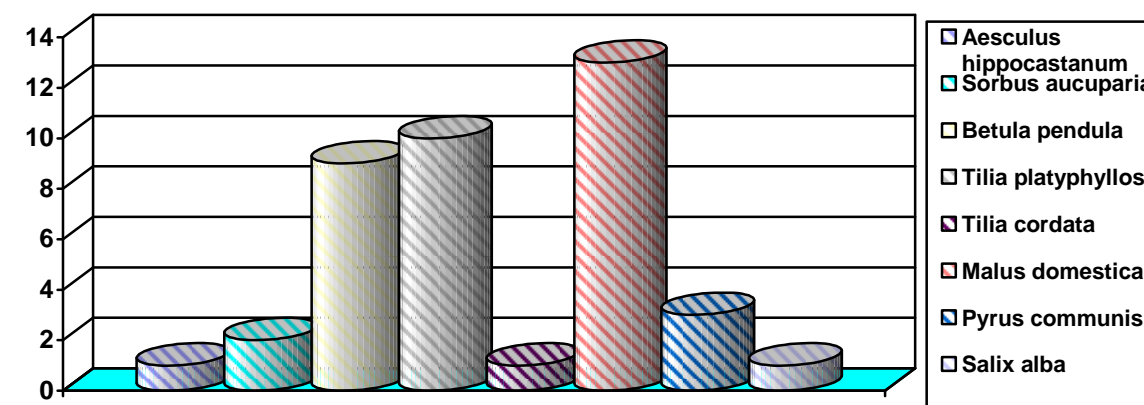

Graf č. 1

Na riešenom území sa nachádza najviac, ako je zrejmé aj z grafu č. 1, listnatých stromov a to celkovo 40 kusov. O niečo menšie zastúpenie majú ihličnaté stromy, ktoré sa vyskytujú v počte 23 ks. Kry sa vyskytujú v centrálnej časti obce len vo veľmi malom množstve a to 4 kusy listnatých krov a dva kusy ihličnatých krov.

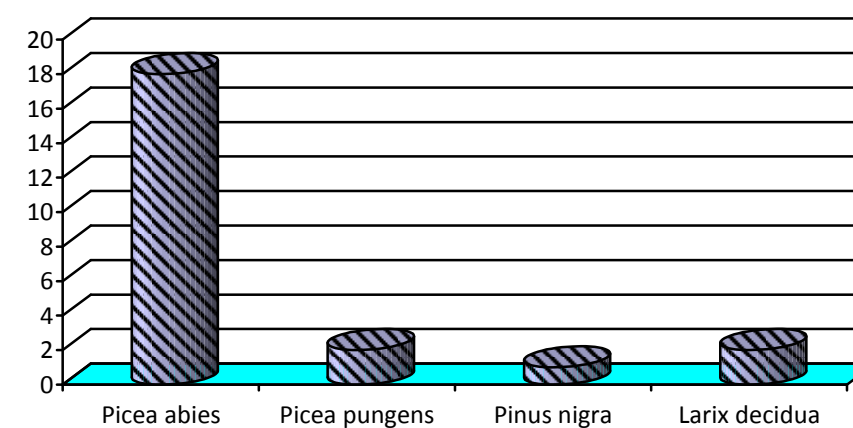
Najväčšie druhové zastúpenie z listnatých stromov tu má *Malus domestica* a to 13 ks. Nasledujú *Tilia platyphyllos* s počtom 10 ks a *Betula pendula* 9 ks. Ostatné druhy listnatých stromov majú zastúpenie menšie ako 3 kusy. Najväčšie zastúpenie a to nielen medzi ihličnatými druhmi, ale celkovo má *Picea abies* a to 18 kusov. Ostatné ihličnaté druhy *Picea pungens*, *Larix decidua* a *Pinus nigra* majú zastúpenie 2 kusy a menej. Pri kríkoch má najväčšie plošné zastúpenie *Spiraea x vanhouttei* a to až 70 m². Ďalšie kry majú plošnú výmeru výrazne menšiu a to nasledovne *Syringa vulgaris* 4 m², *Thuja orientalis* 3 m², *Rhus typhina* 2 m² a *Juniperus horizontalis* 1 m².

Druhové zloženie listnatých stromov

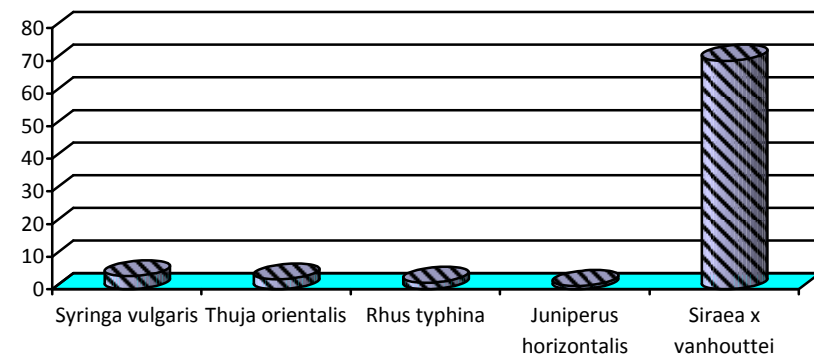
Graf č. 2

Druhové zloženie ihličnatých stromov

Graf č.3

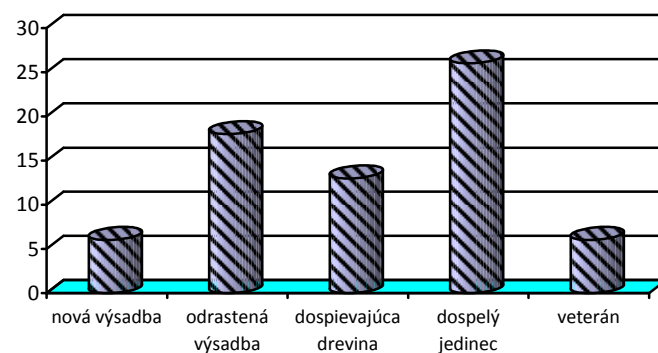
Druhové zloženie krov

Graf č. 4

Už podľa grafu vidno, že na riešenom území prevládajú dospelé jedince, ktoré sú označené v inventarizačných tabuľkách číslom 4. Takýchto jedincov je 26 kusov. O niečo menej je drevín označených ako odrastená výsadba a to 18 kusov. 13 kusov je dospievajúcich jedincov. Najmenej kusov drevín je z kategórie číslo 1 (nová výsadba) a číslo 5 (veterán) a to zhodne po 6 kusov.

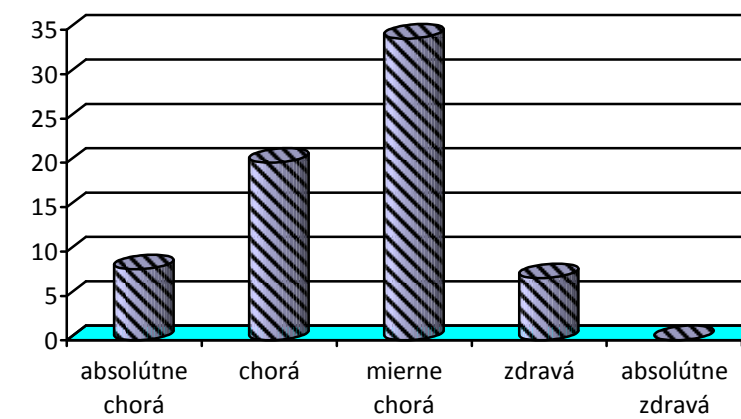
Vekové zloženie drevín

Graf č. 5

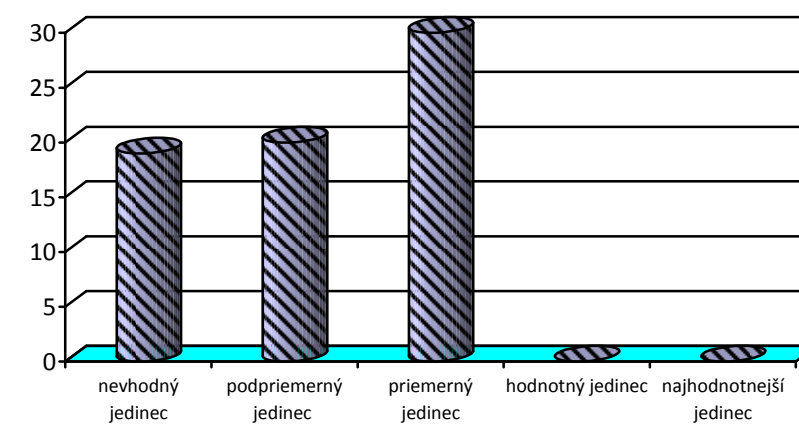
Čo sa týka zdravotného stavu drevín väčšina ich patrí do kategórie 3, ktorá predstavuje mierne choré dreviny. Celkový počet týchto kusov je 34. Väčšinou ja jedná o jedince, ktoré majú buď poškodené konáre, alebo sú napadnuté nejakým škodcom. 20 kusov drevín patrí do 2 kategórie – choré dreviny. Absolutne choré, alebo zdravé jedince sa nachádzajú v počte 8 respektíve 7 kusov. Absolútne zdravý jedinec sa na riešenom území nenachádza.

Zdravotný stav drevín

Graf č. 6

Sadovnícka hodnota

Graf č. 7

Ako vyplýva z grafu č. 7 podľa sadovníckej hodnoty sa na našom území nachádza najviac drevín so sadovníckou hodnotou 3. O niečo menej drevín so sadovníckymi hodnotami 1 a 2. Žiadna drevina, ktorá by spĺňala kritéria pre zaradenie do skupiny 4, alebo 5 sa na našom území nenachádza.

Zo zistených kritérií vyplýva, že v minulosti bola starostlivosť o dreviny nulová, neboli prevedené žiadne výchovné rezy ani iné odborné zásahy. Najväčším problémom je výsadba stromov pod elektrickým vedením, pretože z dôvodu bezpečnosti museli byť v niektorých prípadoch zrezané celé koruny stromov, čo v konečnom dôsledku vyzerá veľmi neesteticky.

Práve v dôsledku zlej údržby sa na území vyskytujú aj deformované jedince. Taktiež niektoré stromy sú napadnuté rôznymi parazitmi ako sú rôzne huby a podobne.

Všetky choroby, poprípade anomálie sú zaznamenané v inventarizačných tabuľkách v kolonke Spôsob poškodenia. Návrh na minimalizovanie húb, škodcov, poprípade iných chorôb je zaznamenaný v kolonke Spôsob ošetrovania. Stromy určené na okamžitú asanáciu sú označené vo výkrese č. 7 Inventarizácia a to formou červeného krížika. Stromy určené na asanáciu v druhej etape sú označené červenou bodkou.

4.1.5 Technické vybavenie

Medzi technické vybavenie patria prvky mobiliáru, verejné osvetlenie a iné technické prvky. Riešené územie je osvetľované verejným osvetlením, ktoré sa nachádza pozdĺž celého riešeného územia. Osvetlenie však pôsobí dosť neesteticky a v budúcnosti bude musieť prebehnúť jeho výmena. Ako už bolo spomenuté mobiliár sa v parku nenachádza úplne žiadny. Nachádzajú sa tu iba dve informačné tabule, ktoré sú však v zlom stave. Medzi technické prvky patria aj stĺpy elektrického vedenia a stĺpy rozvodu káblovej televízie. Okrem iného sa v parkovej časti nachádza bocianie hniezdo.

4.2 NÁVRH REKONŠTRUKCIE AREÁLU

4.2.1 Myšlienkový zámer

Už pri prvom pohľade na park a celú zeleň v centrálnej časti obce je nám jasné, že zeleň tu neplní svoju funkciu z estetického a sadovnícko – architektonického hľadiska. Zeleň je neudržiavaná, často vysádzaná bez akéhokoľvek zmyslu. Často to pôsobí dojmom, že zeleň je niečo čo nám pôsobí len na obtiaž, ale vysadím ju aj ja veď je všade okolo nás. Potom to však aj tak pôsobí. Rovnako pôsobí aj celý verejný priestor. Je len akoby priestorom, ktorý tu v minulosti bol no teraz všetci prejdú okolo neho bez povšimnutia. Neslúži na stretávanie ani iné akcie je len akýmsi bezduchým priestorom.

Preto sa akousi ústrednou myšlienkou stala veta „Ľudia pre park, park pre ľudí“. Myšlienka celého návrhu je, že obyvatelia sa majú o celé územie starať. Hrabať obadnuté lístie, orezávať suché konáre, kosiť trávnik a pod. . Zeleň sa nesmie stať pre človeka niečím, čo mu prináša iba robtu starostlivosťou o ňu. Práve naopak starostlivosť o dreviny a celé verejné priestranstvo sa má stať záľubou, ktorú si budú ľudia pestovať a starať sa o ňu s radosťou.

Parku sa opäť vráti jeho duch, opäť sa stane miestom, ktoré nikto neobíde bez povšimnutia. Stane sa miestom verejných stretnutí, hraniť sa deti a pod. . Iba keď my dáme parku to svoje aj on nám iba vtedy môže ponúknuť zase to svoje.

Hlavnou ideou je vytvoriť súlad cestičiek, zelene a mobiliáru, ktoré prinúti človeka vždy s radosťou prejsť parkom, poprípade sa v ňom zastaviť, oddýchnuť si, zrelaxovať, alebo stretnúť známych.

4.2.2 Funkcie parku

Kedže park svoju reprezentatívnu funkciu stratil a stal sa len akousi plochou jednotlivito vysadených stromov snažil som sa v svojom projekte mu tento reprezentatívny status vrátiť. Kedže okrem toho, že park sa nachádza v centre obce a reprezentuje ju je aj stretávacím miestom obyvateľov obce. Okrem toho, že ľudia týmto územím často prechádzajú. Okrem toho sa tu nachádzajú autobusové zástavky, kde čakajú najmä väčšie skupiny ľudí ráno keď čakajú na autobusy do práce a školy.

Ďalšou a tiež nemenej dôležitou funkciou je vytvorenie priestoru, ktorý pritiahne všetky vekové kategórie. Miesto kde budú môcť starší ľudia relaxovať, či už sadnúť si na lavičku, alebo sa len tak poprechádzať. Okrem starších ľudí má pritiahnuť aj mladšiu generáciu. Voľné trávnaté plochy umožňujú deťom sa dosýťosti vybehať, alebo si zahrať rôzne hry.

4.2.3 Návrh architektonických prvkov

4.2.3.1 Spevnené plochy

Kedže v parku neexistovali doteraz žiadne spevnené plochy, po ktorých by mohli ľudia bezpečne chodiť, všetky cesty sú preho navrhnuté. Ich trasa a šírka je navrhnutá podľa vyšľapaných cestičiek, ktoré vyšľapali ľudia do trávniku. Cesty sú navrhnuté v miernych oblúkoch, aby nenútili ľudí chodiť po trávniku a aby zároveň pôsobili zaujímavosť. Ako materiál bola použitá zámková dlažba, ktorá spĺňa najmä bezpečnostné podmienky.

4.2.3.2 Mobiliár

Lavička

Lavička Miela bola vybraná z ponuky od firmy mmcité a.s.. Dizajn lavičky dosiahol svoj cieľ a to vybraný štýl nielen v celku ale aj detaile. Miela ťaží z modelového tvaru svojich

bočnic, ktoré umocňuje opracovaná horná lamela operadla. Kultivovaná silueta a kvalitné spracovanie tvoria zodpovedajúcu protiváhu v historických lokalitách ako aj v moderných areáloch plných nekompromisnej architektúry. Bočnice z odliahkov zliatiny, sedák a opierka z masívneho dreva. Lavička zároveň ponúka jednoduché a pevné ukotvenie do podkladu.

Odpadkový kôš

Kôš Diagonal tiež od firmy mmcité a.s. je charakteristický svojou vysokou odolnosťou voči vandalizmu, pretože je vyrobený z vysoko odolných kovov. Drevené lamely však zjemňujú ich vzhľad a preto sa hodia do moderných, ale aj vidieckych verejných priestorov. Základnú kostru tvorí pozinkovaný oceľový skelet obložený masívnym drevom. Koše sa vyhotovujú v dvoch variantách so strieškou, alebo bez. Ukotvuje sa do betónovej pätky, alebo do dlažby

Autobusový prístrešok

Čisto tvarovaný prístrešok s nosným systémom v zadnej stene a so zaujímavými detailami. Zaujímavá je kombinácia skla, ocele a dreva. Aj tieto prvky robia prístrešok vysoko odolný voči vandalizmu a poveternostným vplyvom. Zabudovanú lavičku ocenia najmä starší obyvatelia. Sklenené steny zase umožňujú pohľady do okolia. Autobusový prístrešok Regio je taktiež katalógovým produktom firmy mmcité a.s..

4.2.4 Návrh sadbových úprav

Výsadbu sme sa snažili navrhnuť tak, aby nadväzovala na už existujúcu zeleň. V prvom rade bude potrebné stromy určené na ponechanie odborne ošetriť, poorezávať uschnuté konáre, poprípade urobiť iné potrebné opatrenia, aby bola zeleň v kondícii. Väčšina stromov bola ponechaná v parkovej časti. Naopak značné množstvo stromov v časti okolo domov bolo určených na asanáciu a to najmä kvoli tomu, že stromy neodpornou a niektoré žiadnou údržbou boli zničené. Niektoré jedince museli byť určené na asanáciu z kompozičného hľadiska.

Pri výbere druhovej skladby sme sa pridržovali najmä toho, že sa jedná o výsadbu na viedieku a toho, že sa jedná o verejný priestor. Druhová skladba bol vyberána na základe už existujúcej výsadby a bola doblnená o niekoľko nových druhov. Väčšou zmenou je výsadba krovytých druhov, ktoré v priestranstve absentovali.

Park pred kostolom

V tejto časti prebehli značné zmeny a to najmä odstránením živého plota po celom obvode. Napriek tomu, že veľa povodných stromov bolo ponechaných dosadba bola nevyhnutná. Okrem stromov sme do tejto časti navrhli aj značné množstvo krov, ktoré majú tvoriť akúsi izolačnú zeleň a oddeliť park od cesty I. triedy.

Park pred zastavbou rodinných domov

Táto časť prešla najväčšou zmenou. Okrem toho, že značná časť drevín musela byť asanovaná najmä nevhodnou výsadbou pod drôti elektrického vedenia, táto časť pôsobila chaoticky a neesteticky. Najvýraznejšou zmenou je navrhnutá alej, ktorá má akýsi oddychový význam. Umiestnením lavičiek sa stáva akýmsi oodychovým miestom a taktiež má spríjemniť cestu do práce ponáhľajúcim sa ľuďom. Zeleň je navrhnutá v organických tvaroch.

Predzáhradky

Najproblémovjšia časť nakoľko pozemky rodinných domov sú tu úzke a každý dom potrebuje vjazd minimálne pre osobné auto. Okrem toho týmto územím vedú takmer všetky inžinierske siete. Preto sme pristúpili k veľmi jednoduchému riešeniu a to k zjednoteniu tohto priestoru opakovanou a veľmi jednoduchou výsadbou stromov s pravidelným rozstupom s krovitou podsadbou, ktoré spraví túto výsadu zaujímavou.

4.2.5 Druhové zloženie

Navrhované stromy

Názov	Ks
<i>Prunus avium</i>	13
<i>Malus domestica</i>	11
<i>Sorbus aucuparia</i>	7
<i>Betula pendula</i>	6
<i>Acer campestre</i>	6
<i>Larix decidua</i>	4
<i>Pinus sylvestris</i>	3

Navrhované kry

Názov	Ks
<i>Prunus laurocerasus</i>	3
<i>Swida alba</i>	5
<i>Swida sanguinea</i>	5
<i>Corylus avellana</i>	5
<i>Syringa vulgaris</i>	8
<i>Spiraea vanhouttei</i>	9
<i>Forsythia intermedia</i>	9
<i>Viburnum rhytidophyllum</i>	3
<i>Euonymus europaeus</i>	5

4.3 POSTUP REALIZÁCIE

4.3.1 Príprava územia

- odstránime informačné tabule
- odstránime pôvodný trávnatý porast
- asanujeme dreviny podľa inventarizačného výkresu
- pripravíme terén na začiatok realizačných prác

4.3.2 Postup realizácie prác

- vytýčime všetky spevnené komunikácie
- vytýčime autobusové prístrešky
- vytýčime prvky mobiliáru – lavičky, odpadkové koše
- vytýčime dreviny – stromy a kry
- začneme s prípravou na realizáciu komunikácií
- kladieme dlažbu
- osadzujeme autobusové prístrešky
- vysádzame dreviny – stromy a kry
- vysievame parkový trávnik
- osadzujeme prvky mobiliáru – lavičky odpadkové koše

- dotvárame areál

4.3.3 Technológia výsadby

Príprava plôch pred výsadbou

- výsadbové plochy chemicky odburíme a to totálnym herbicídnom – tento postup opakujeme 2 – krát
- pôdu dôkladne prekypríme pred založením porastu
- na miestach kde je to potrebné doplníme substrát
- vyrovnáme prípadné nerovnosti

Založenie zelene

Stromy

Vopred si pripravíme jamy o veľkosti 1 m³ do ktorých upevníme 3 koly, ktoré sú potrebné pre stabilizáciu dreviny. Stromy určené na výsadbu opatrne vkládáme do jamy. Po vložení opatrne narušíme bal, aby sme uvoľnili korene. Po doplnení hnojiva jamu zasypeme a zeminu pekne zarovnáme. Zapepečíme fixáciu kmienku stromu a pripravené koly. Navhodnejší termín výsadby je v jarnom, alebo jesennom období. Po vykonaní týchto prác stromy dôkladne zalejeme. Na zálievku dbáme najmä prvý rok po výsadbe.

Kry

Do ručne vykopaných jamiek vysádzame kontajnerované rastliny. Korene sa podobne ako pri stromoch po vložení do jamky opatrne uvoľnia. Opäť použijeme hnojivo jamky zahrnieme a poriadne zalejeme. Zálievku pravidelne dodržiujeme najmä prvý rok. Vhodné je použiť aj mulčovací materiál najlepšie drvenú kôru.

Trávnik

Najlepšie obdobie na zakladanie trávnik je buď neskoršia jar, alebo skorá jeseň. Pred výsevom naskôr upravíme terén do požadovaného tvaru. Pôdu môžeme pred výsevom pohnojiť. Hnojivo okrem toho, že podporí rast trávnik aj zníži riziko výskytu niektorých chorôb. Po vykonaní týchto opatrení položíme humus vo vrstve 100 - 150 mm. Môžeme začať s výsevom.

Optimálne množstvo zmesi je 30 – 40 g/m². Po výseve zmes s pôdou jemne pohrabeme kvoli zmiešaniu zmesi a pôdy a všetko jemne povalcujeme.

4.3.4. Údržba

Zavlažovanie

Po ukončení výsadby stromy zalejeme dávkou 50 až 100 l vody, ďalej je potrebné polievať rastliny každých 7 dní, kry cca 15-30 l/ks. Novozaložený trávnik opakovane intenzívne zalievame množstvom vody 20 l/m².

Kosenie

Trávnik začneme po prvýkrát kosiť ak dosiahne výšku 7-10 cm. Kosíme od apríla do októbra. Trávnik by nemal prerásť 10 cm. Na kosenie je vhodné použiť kosačku so zbernou nádobou. Vhodné je i prevzdušniť trávnik aspoň jedenkrát do roka.

Hnojenie

Hnojiť začíname na jar, hnojí sa 2-3 krát počas sezóny.

Odburiňovanie

Trávne buriny odstraňujeme chemickými prípravkami ako je Bofix či Lonstar.

Mulčovanie

Mulčujeme drvenou kôrov. Mulčovanie obmedzuje rast burín a zároveň pomáha udržiavať mikroklimu, vlhkosť substrátu a zároveň má estetický efekt.

Výchovný rez

U stromov je premenlivý. Vhodné je vykonávať výchovný rez, zálievku, hnojenie, ochranu proti chorobám a škodcom, ničenie burín a výmena uhynutých sadeníc. Korunu upravujeme výchovným rezom po vysadení. V prvých rokoch robíme opravný rez a neskôr u starších stromov vykonáme zmladzovací rez.

5. DISKUSIA

Takmer každá obec má svoj verejný priestor. Či už ide o malé námestíčko, parčík, alebo len obchodné centrum v centre obce. Často sú však tieto priestory v neudržiavanom stave, niekedy priam v zdevastovanom. V niektorých prípadoch musia tieto priestory ustupovať zväčšujúcim sa parkoviským, alebo novej výstavbe. Verejné miesta na dedine ubúdajú, zeleň sa z nich pomaly vytráca, ľudia sa už nestretávajú, alebo len okolo seba prejdú na rušnej ulici. O zeleň sa často nestaráme tak ako by bolo potrebné a často so slovami: „ Nie sú peniaze“. Takýmto priestorom je aj park v obci Krivá.

Dnes už existuje mnoho príkladov najmä vo vyspelých krajinách ako pretvárať takéto verejné priestory. Dnes už nemôže nikto pochybovať, že prostredie v ktorom vyrastáme nás ovplyvňuje a preto je nutné, aby sme si to konečne uvedomili a pochopili, že prechádzať každý deň cez neudržiavané parky, poprípade pretvorené verejné priestory kde väčšiu plochu ako zeleň zaberá vydláždená plocha neprosieva nikomu z nás. Preto by sme sa mali nechať inšpirovať zahraničím a začať pretvárať verejné priestory na vidieku tak ako sa to robí napríklad v Rakusku či Holandsku. Dať im svoju tvár svojho ducha a opäť pritiahnúť ľudí do týchto priestorov tak ako to bolo v minulosti.

Keď sa opýtame akéhokoľvek starostu, čo najviac potrebuje pre rozvoj regionu, svojej obce takmer bez zaváhania odpovie: peniaze. Ak by sme však hypoteticky mali dostatok peňazí, postačilo by to na to, aby naše obce prekvitali? Vedeli by sme tieto peniaze efektívne využiť? Vieme do čoho by sme mali investovať dnes, aby sa zajtra neukázalo, že investícia je krátkozraká a je prekážkou dlhodobého rozvoja? Možno máme množstvo myšlienok, ktoré by bolo potrebné zrealizovať, aby sme sa mali lepšie. Máme však zručnosť na ich zmanažovanie?

ZÁVER

Cieľom práce bolo vytvoriť verejný priestor, ktorým by ľudia radi prešli, stretli tu známych prehodili s nimi aspon pár slov. Aby sa z neestetického priestoru s chaoticky usporiadanou zeleňou stal priestor, ktorý tu bude pre potešenie duše človeka. Miesto, ktoré sa stane akousi oázou oddychu v tejto uponáhľanej dobe, kde dnes už nikto na nič a nikoho nemá čas. Miestom kde nevidíme známeho už len cez web kameru, ale budeme ho môcť vnímať všetkými zmyslami.

Navrhovaný park neponúka množstvo atrakcií, obchody, super zábavu. Na to sú v obci iné miesta ako športové ihriská, lyžiarsky vlek a pod. Park má za úlohu prinútiť človeka spomaliť v tomto rýchlom svete. Sadnúť si, oddýchnuť, zrelaxovať, porozmyšľať, medzi zeleňou na chvíľu zabudnúť na svoje každodenné problémy a starosti. Park je v centre dediny a tým pádom sa stáva jej reprezentačnou časťou. Čo však reprezentuje lepšie ako krásna, udržiavaná zeleň v sýto zelených farbách? Preto si aspoň na chvíľu sadnime, na nič nemyslime a nechajme sa únášať iba zvukom šumiacich listov.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

FERIANCOVÁ, Ľ., 2005. Obnova zelene vidieckeho sídla. Nitra: SPU, 102 s.

GEHL, J., 2000. Život medzi budovami. Brno: Nadace Partnerství – Program

KAVUJLAK, A., 1955. Historický miestopis Oravy. Bratislava: SAV, 305 s.

KILVÁDYOVÁ, L. a kol., 2001. Ako sa rodia mikroregióny. Liptovský Mikuláš: Typopress, 47 s.

KNOPP, A. a kol., 1994. Vesnice – Stavby a krajina majú svůj řád. Svazek 2. Brno: Edičná rada vesnice, 148 s.

OUŘEDNÍČEK a kol., 2009. *Spoločná stratégia tvorby verejných priestranstiev*, Bratislava: Materiál vytvorený v rámci projektu UrbSpace.

STILES, R a kol., 2010. *Spoločná stratégia tvorby verejných priestranstiev*, Bratislava: Materiál vytvorený v rámci projektu UrbSpace.

SUPUKA, J. a kol., 2000. Ekológia urbanizovaného prostredia. Zvolen: Technická univerzita, 236 s.

SÝKORA, J. 1998. Venkovský prostor 1. díl Územní plánování vesnice a krajiny. Praha: ČVUT, 156 s.

ŠARAFÍN, M., 2006. Architektúra dediny obnova vidieka. Topoľčany: Tristanpress, 140 s.

ŠARAFÍN a kol., 2010. *Spoločná stratégia tvorby verejných priestranstiev*, Bratislava: Materiál vytvorený v rámci projektu UrbSpace.

Zdroj 1: <http://sk.wikipedia.org/wiki/S%C3%ADdlo>

Zdroj 2: <http://www.media1.rozvojvidieka09.mypage.cz/files/.../Vidiecke%20sídla.doc>

Zdroj 3 :

http://www.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=700000&id=11022377&p1=1103794

Zdroj 4 http://www.pdcs.sk/files/file/Verejne_priestory.pdf

Zdroj 5: <http://www.uzemneplany.sk/zakon/pomestovanie-hrozba-ci-nevyhnutnost-verejne-priestranstva-na-vidieku>

Zdroj 6 <http://www.urbion.sk/verejne-priestory-a-zelen/>

Zdroj 7 <http://www.obnovadediny.sk/o-programe>

Zdroj 8 http://www.sazp.sk/slovak/periodika/enviromagazin/enviro6_2/strategia25.html

Zdroj 9 www.hrustin.ocu.sk/.../2011-01-27-170448-Geologick___a_geografick___vymedzenie.doc

Zdroj 10 <http://www.arr.szm.com/zacharho.pdf>

Zdroj 11 <http://www.orava-info.sk/fauna-flora/>